

CHAKOTEN

DANSK MILITÆRHISTORISK SELSKAB

INDHOLD I DETTE NR

side 85 Ny redaktør

side 85 Siden sidst
Waterloo af J.K. Larsen

side 86 Siden sidst
Slaget ved Santa Cruz 1942
af T. Snorrason

side 86 Siden sidst
IPMS modelbyggerkonkurrence 2003

side 86 Siden sidst
Miniaturemilitær 2003
af Leif Christensen

side 87 Siden sidst
Dansk militærmusik

side 87 Militære episoder fra
De slesvigske Krige
af Jens Kristian Boll

side 92 For de kreative

side 93 Arne Hroar Helvard
Flying Officer i RAF
Fra marineflyver i Danmark til
Bomber Command
af Aksel Willumsen

side 99 17. Litauiske Uhlanregiment og
dets uniformer 1812-1814 (2. del)
af J. K. Larsen
og med tegninger af Søren Henriksen

side 107 The Guards Museum
af Mogens Chr Friis

side 108 Fra arkiver og samlinger no. 7
af Chr. Würglér Hansen

side 110 Tinsoldater på parade i
Houghton Hall
af Ivan M.C.S.Elsmark

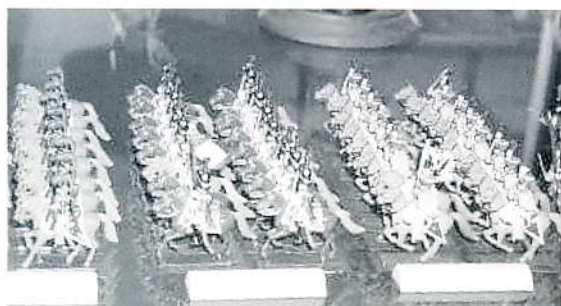
side 111 Ny fim om
Den amerikanske Borgerkrig
af Leif Chistensen

side 111 Copplestone 1918_1925

side 112 Møder i 2004

side 112 For- og bagside viser

MINIATUREMILITÆR 2003

Chakoten

udkommer 4 gange årligt og udgives af Dansk Militærhistorisk Selskab

Prins Joachims og Prinsesse Alexandras Fond

Abonnement tegnes ved indmeldelse i Selskabet. Girokonto 655 4873
Kontingent for 2004 kr. 300,-
Fra udlandet kr. 350,-

Selskabets Protektor

Hans Kongelige Højhed
Prins Joachim

Selskabets Præsident

Hans Chr. Wolter
Viovej 36, 3500 Værløse
Tlf. 4448 4342
E-mail wol @ post9.tele.dk

Redaktion

Steen Schön
Sankt Annæ Gade 49 1.th.,
1416 Kbh. K.
mail: milestone@e-box.dk
Tlf. 32 96 23 32

Kasserer

P. Steen Jacobsen
Slotsgade 30, 3400 Hillerød
Tlf. 4826 4215

Udveksling af blade

Ole Thureholm
Solbærvangen 40, 2665 Smørum
Tlf. 4466 1444

Anvisningssalg

Aksel Willumsen
Kongedybet 18, 2.th.,
2300 København S
Tlf. 3254 0177
e-mail aksel@corfitz.com

Selskabets hjemmeside

www.chakoten.dk

Adresseændringer, leverancesvigt

Se bagsiden
Tryk: PE Offset og Reklame
Tømrervej 9 6800 Varde
CHAKOTEN 2001
ISSN 0901-4799

Ny redaktør

1. januar tiltræder Steen Schön som redaktør for Chakoten.

Steen er cand.mag. i historie, ansat ved Orlogsmuseet, har som speciale skrevet om korstogene og er netop ved at skrive på en bog om fregatten Peder Skram, og længere ude i horisonten lurer en bog om Tempelherrerne.

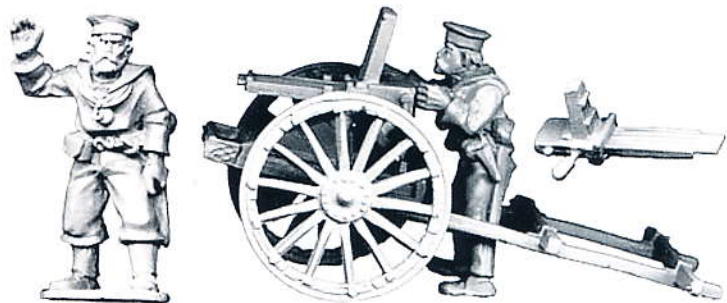
Militærhistorie er således både Steens erhverv og fritidsinteresse, idet han også er krigsspiller med speciel interesse for middelalderen, Den Engelske Borgerkrig og Anden Verdenskrig, og hvis tiden var dertil sikkert også en masse andet!

Artikler og andet materiale fremsendes herefter til

Steen Schön
Sankt Annæ Gade 49 1.th.,
1416 Kbh. K.
mail: milestone@e-box.dk
Tlf. 32 96 23 32

Figurene nedenfor bringes alene, fordi opsætter kløkkede i det!

Siden sidst

3. september Waterloo!

Man kan sige meget om Ole Thureholm, men det der de færreste foredragsholdere, som kan få et helt militærorkester som underlægningsmusik!

Aftenen startede med tappenstregen lige neden for vore vinduer, og Ole leverede selv noget så originalt som Waterloo relevant musik.

Det blev en velbesøgt aften, godt 30 medlemmer deltog i mødet, da Ole Thureholm fortalte løst og fast om slaget ved Waterloo i juni 1815 og især om de deltagende mindre kendte enheder og specielt deres uniformer.

Krig har altid været et broget skue, og her er Waterloo kampagnen ingen undtagelse, hvor næsten enhver uniformsfarve tænkelig var i brug. Mange

enheder havde endda flere uniformsfarver og snit i deres rækker.

Det blev en gennemgang med stor indlevelse og utallige gode illustrationer af de adskillige enheder, hvoraf flere var så uheldige at bære uniformer, som forveksledes med fjendens med ubehagelige tab til følge.

Ole havde samtidig vinklet sin gennemgang af selve kampagnen som et referat af en tennisturnering, så nu ved vi, at selvom Napoleon vandt på point, så tabte han den afgørende mesterskabskamp til doubler Wellington og Blücher, skønt den første tilsyneladende forsøgte at forlade banen konstant, og den anden ikke var til at hive af den! Ole kom også med en sikkert overraskende vurdering af, hvem sejrens pal-

mer i sidste ende tilhørte, hverken Wellington eller Blücher men en for vel de fleste fuldstændig ukendt stabchef for det hollandsk/belgiske kontingent: generalmajor J.V. d'Con-stant Rebecque!

Ole er en sand kender af emnet, som han ikke blot selv har beskæftiget sig med siden 1970'erne, men hvor han også over årene beredvilligt har hjulpet andre medlemmer godt i gang. Kun en ting fik vi ikke opklaret, hvilket prøjsisk regiment var det nu helten fra Frederiksstad i 1850 Hans Helgesen deltog i? Måske ligger der et emne til en artikel her.

Hele den store præsentation blev tilført yderligere kolorit ved de mange krigsspilsfigurenheder medbragt af Ole selv, Jørgen Larsen og Claus Andersson. Efter alt det var det vel ikke så mærkeligt, at smørrebrødet blev spist op, og at der ikke var meget øl tilbage, da tappen og strengen blev slået!

JKL

Siden sidst

Onsdag den 1. oktober holdt Kim Lee Christensen et foredrag kombineret med billeder og lyd om Slaget ved Santa Cruz 1942.

Søslaget var en af Stillehavskrigens mange træfninger hvor hangarskibe spillede en betydelig rolle. Man fik et glimrende billede af, hvor vanskeligt det har været at føre søkrigen for begge parter, idet man først og fremmest baserede sin viden om fjendens position på rekognoseringsfly. Hver gang syntes det nærmest rent gætværk, når flyformationer sendtes til angreb på modstanderen.

Ved Santa Cruz mistede japanerne deres sidste piloter med ordentlig uddannelse, idet de aldrig søgte at redde deres nedskudte piloter i modsætning til amerikanerne. Dette fik selvfølgelig stor betydning for de senere kampe.

Man forbavsedes også lidt over, hvor sårbare den tids krigsskibe egentlig var. En enkelt eller et par solide træffere, og skibet var sat ud af spil, det være sig hangarskibe eller mindre enheder.

I det hele taget syntes den tids søkrig at have været meget lig hasardspil med uendelig mange temmelig uberegnelige faktorer, og især japanerne havde et problem, idet de havde svært eller umuligt ved at erstatte materielle tab. For dem har hvert slag været alt eller intet, jo længere krigen varede, desto sikrere var deres nederlag.

Et særdeles oplysende og velillustreret foredrag.

TS

18. juni 1815.

Fra nordporten til gården Hougomont

Siden sidst

11. og 12. oktober afholdt IPMS (International Plastic Modellers Society - DAN-MARK) i Valby Medborgerhus deres store modelbyggerkonkurrence. Konkurrencen afholdes hvert andet år.

Det var et velbesøgt show med mange fantastisk flotte modeller spændende over fly, kampvogne, skibe, motorkøretøjer og trucks, til fantasy- og militærfigurer. Fra Norge og Sverige deltog også modelbyggere. Og uden for udstillingslokalet havde handlende et stort udbud af løsele og modelsæt, så ethvert nok så specielt ønske kunne opfyldes.

Der var en fantastisk rar atmosfære og alle hyggede sig synligt, men det var helt klart at der ligger et meget stort organisationsarbejde bag sådant et show, alene at skulle stille med 6 kompetente dommere til hver udstillingsgruppe kræver. Om Chakoten er i stand til at løfte et sådant arrangement for militære modeller, er lidt tvivlsomt.

Kim Lee Christensen vandt præmie for sine krigsskibe, og H. C. Wolter nåede en

pæn 6. plads for en opstilling med infanteri 1848.

Førstepladsen i diorama gik - selvfølgelig kan man næsten sige - til Ib Schmidt fra Figurina Danica.

TS

Siden sidst

Miniaturemilitær

Den 26. oktober fejrede Kastellet sin 339. fødselsdag og holdt "Åbent Hus Arrangement" med forskellige indslag, hvorunder vi deltog med vor "Miniaturemilitær" i Den Gamle Varmecentral. Der mødte ca. 600 gæster hos os, og når man tænker på hvor lidt (læs ringe), der var er annonceret, er det meget pænt.

Chakoten viste nogle arbejdende "værksteder" med bemaling og konvertering af figurer. Her blev der arbejdet flittigt hele dagen. Vi viste, hvorledes man støber og bemaler figurer. Og til publikum blev uddelt nyttige fif og gode råd.

Martin Davidsen stod for et middelalderligt smedeværksted, hvor der blev lavet ringbrynje og man kunne få lov at prøve brynje og hjelm og endda holde et drabeligt sværd. I monter vist et flot udsnit af foreningens forskellige kunstneriske tiltag, der var fra hele geledet af dansk rytteri til hangarskibe under Stillehavskrigen og endog et stykke af Berlinmuren - inden den faldt.

Stoppel Hobby var repræsenteret med byggesæt til figurer og køretøjer og andet godt.

Undertegnede havde indrettet et hjørne med temaet Den Amerikanske Borgerkrig. Her var litteratur, film, figurer i 54mm og et diorama, der viste kampen om Little Roundtop under Gettysburgslaget 1863. Jeg tror, at alle, der var til stede, fik nogle gode samtaler med folk. Jeg selv havde fornøjelsen af at tale med tre personer, der havde været på præcis det sted, jeg havde bygget op. Jeg viste også et lille udsnit af de uniformer, der brugtes i konflikten, og man kunne se, at det ikke kun var grå og blå uniformer, - så det trick med at dyppe figurerne ned i blå maling holder ikke helt!

Vi havde alle et par hyggelige dage, startende om lørdagen med at flytte ind, og afsluttende søndag aften med at rydde af. Og der var da tid til en kop øl og en lille hyggelig sludder, inden vi lukkede dørene.

En lille personlig indskydelse.

Med henblik på, at Miniaturemilitær kan være årets chance for at vise for andre live, hvad der foregår (nye medlemmer?), vil jeg opfordre medlemmerne til at

lægge hjernen i blød indtil næste gang, som jo også er en lidt rund fødselsdag for både Chakoten og Kastellet. Jeg synes, det er ærgerligt med de events, man hører om, når de har fundet sted (det har der nu heller rigtigt været noget af).

Der findes jo både TV Lorry og lokalaviser og andet, og vi kan vel ikke regne med, at andre (Kastellet) skal reklamere for vores lille niche. Og igen er det ærgerligt, at Våbenmessen i Herlev skal være på den samme dag! (Se billeder fra dagen på indersiden af forsiden.)

LC

Siden sidst

Den 5. november diverterede musikhistorikeren Peter Grøn Johnsen med et foredrag om dansk militærmusik med vægten ikke på de militære spillemænd - tambourer og pibere, men på musikerne - oboisterne, og ikke mindst fortaltes om instrumenternes udvikling gennem tiderne, hvilket selvfølgelig påvirker, hvad der kan spilles og bliver komponeret til.

Musikken og dens udøvere var i starten først og fremmest til for at fornøje regimentscheferne, ikke til at spille martialske marcher, den slags kommer først med den franske revolution, og tiderne der fulgte.

Militær var i ældre tid en meget væsentlig faktor i samtidens sociale liv -

enevælden betød rene militærstater - idet det var her, størstedelen af samfundenes økonomiske midler blev satset, og hvor officererne (den gang) var en samfundsgruppe med i det mindste nogen højere uddannelse.

For regimenternes officerer var det et statussymbol, at regimentet havde et stort og flot orkester, hvorfor de ofte selv betalte dertil.

Musikerne var meget ofte hvervet i udlandet fra området Bøhmen-Østrig og bragte deres lokale musiktraditioner til Danmark, idet man lokalt slet ikke kunne finde og hverve det nødvendige antal eller egnede.

Ud over at opfylde militære forpligtelser, tjente militærmusikerne også ved at spille for befolkningen, hvilket selvfølgelig gav ballade med stadsmusikanterne, som ellers havde eneret på at spille for indbyggerne.

De store militærorkestre har deres glansperiode omkring 1900 specielt i udlandet, i Danmark omkring 1815-1840 for at bortlede befolkningens mismod efter uheldene 1812-14. I dag må dansk

Hoboist ved den franske gardes Musketercorps.

militærmusik - udover som kuriosum ved Livgarden - betegnes som død og borte.

Foredraget varede hele 2 timer, hvilket nogle nok syntes var lidt langt nok, og nogle syntes vist også, at der manglede noget mere messingsuppe, men undertegnede med flere fandt den anlagte vinkel på emnet var særdeles interessant og vidende.

TS

Militære episoder fra De slesvigske Krige

af Jens Kristian Boll

Uheldige hornblæsere eller en god cigar kan bøde på megen modgang

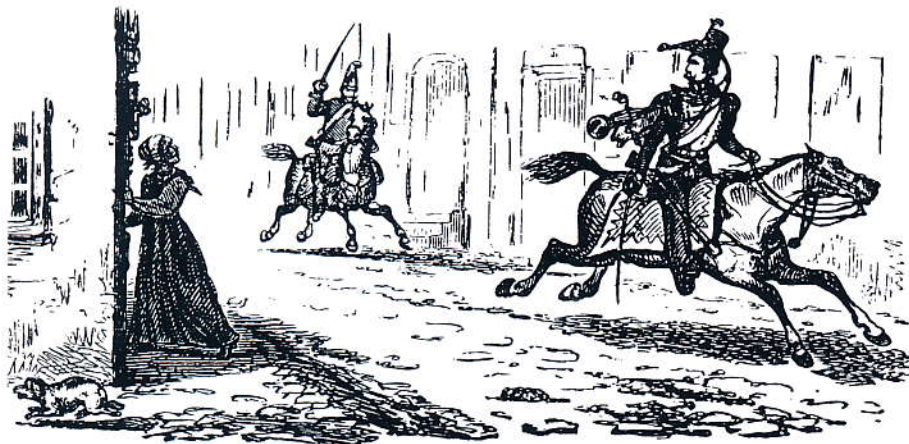
I 1849 fik Aarhus en lidet misundelsesværdig stilling mellem den danske og den preussiske hær, da general Rye med hovedparten af sin styrke havde taget stilling nord for Aarhus og ud mod Djursland med henblik på at udskibe sine tropper til det belejrede Fredericia, mens en mindre styrke var trukket mod Viborg. Takket være en glimrende indsats fra de danske forposter lykkedes det med en række småtræfninger at holde forfølgerne i vildrede med, hvilken af de to danske styrker der var hovedhæren, og hvilken der var afledningsstyrken, så den preussiske hær tøvede i Midtjylland, mens Rye uforstyrret udskibede sine tropper fra Helgenæs til Fredericia.

Forposters fataliteter

28. maj blev de danske forposter fra 6. Dragonregiment trukket ud af Århus, da enheder af 11. preussiske Husarregiment ledsaget af infanterister rykkede frem - angiveligt som fortrop for en besættelsesstyrke på nogle tusinde mand. Husarerne red rundt i gaderne og overlod det til infanteristerne at fjerne de danske forposters barrikader fra strategiske steder i byen. "*Nedbrydelsen af Barrikaderne tog dog nogen Tid, ihvorvel de ikke blot selv arbejdede derpå, men også satte adskillige nysgerrige og "pæne" Folk i arbejde, af hvilke flere ved Sabelklingen blev opmuntrede til større Flid og Anstrængelse*" (Blache s.76). Da det blev tydeligt, at besættelsesstyrken ikke ville få forstærkning foreløbig, rykkede de danske dragoner fra forpostkæden påny ind i byen, og besættterne valgte at fortrække i største hast. Under tilbage-

trækningen befandt en preussisk trompeter sig i Vestergade pludselig ansigt til ansigt med en dansk dragon, som satte efter ham.

Sandel beskriver episoden således: "*Trompeteren sporede da sin Hest, som var en Fuldblods, og vandt snart For-springet, men han tog Fejl af Gaderne og drejede ind ad en, der var lukket for Enden. Dragonen naaede ham da og løftede Sablen for at give ham en Fem-mert, da kastede Trompeteren Sabelen og raabte: "Gut Kamerad!" - "Naa, ja saadan skal vi snakke!" sagde Dragonen, tog hans Hest ved Tøjlen og førte ham til Hovedkvarteret*" (Sandel s.120). Det officielle billede af episoden viser en granvoksen husar med overskæg og bevæbnet med sabel og ryttergevær i fuld fart ned ad en gade, mens han nervøst ser sig over skulderen efter sin forfølger, en stovt dansk dragon med hævet sabel,

Her går den vilde jagt gennem Mejlgade.

mens en bange borgerkone hastigt søger ly i sin gadedør.

Et lidt andet billede tegner sig, når man går til lokale erindringer: Rektor Blache, der netop havde måttet diskutere med tre pågående preussere, hvorvidt de kunne foretage stående rekvisition fra hans vinbeholdning og derfor næppe ville have megen medfølelse med en preusser i modgang, kalder i et brev fangen "en ulykkelig trompeter, der havde forvildet sig i gaderne. Han blev straks afsendt til hovedkvarteret og ledsaget til porten af et meget stort følge" (Blache s.76).

Bertha Weiss var øjenvidne og skriver i et brev, at "En lille preussisk Trompeter, som var bleven adskilt fra sine Kammerater, ville tage flugten her forbi os, men blev standset ved den afkastede Bro, hvor en af vore Dragoner tog ham." Bertha Weiss medgiver, at hun havde ondt af ham og ikke bifaldt sine medborgeres optræden, hvorfor hun nær "var gaaet ud til den stakkels Trompeter, som de fangede uden for os, og havde sagt ham nogle trøstende Ord, saa ondt gjorde det mig at høre Folks Jubel over denne Heltegerning, som de troede, der var udøvet, hvilket vist maatte lyde følt i den stakkels Fanges Ører." (Weiss s.137-38). Et andet øjenvidne Elfride Fibiger kalder ham "en pur ung Trompeter paa en meget smuk Hest, som han tumlede med stor Færdighed" og hævder, hans uheld skyldtes, at han var så ivrig efter at vise sin ridekunst, at "han ikke opdagede, hvad der gik for sig, før det var for sild, hvorfor han forvirret gav sig i fuldt firspring.. En af vore Dragoner, som fik kig paa ham, satte efter. Atter og atter kom Trompeteren i susende Fart ned ad Mejlgade, stadig efterfulgt af Dragonen.. Det skyldtes den gamle Madam Kloppenborg, at Forfølgelsen fik Ende uden Blodsudgydelse, idet hun resolut besørgede Studsgades Port lukket, saa at Trompeteren ikke kunne slippe ud af Byen

ad den Kant mere, men maatte vende om og blev indhentet af Dragonen." (Fibiger s.206). I den seneste fremstilling af begivenhederne i Aarhus 1849 konkluderer museumsinspektør Blæsild, at der var tale om "en tysk hornblæser i konfirmationsalderen" og her er vi et godt stykke fra den gode historie om den schnurbartudstyrede granvoksne husar, hvis mod svigter ved synet af den kampberedte dragon. Men billedet af en panikslagen dreng med en fuldvoksen dansk dragon i hælene ville jo næppe egne sig til heroisk motiv. Det er dog skade, at den behjertede madam Kloppenborgs indsats ikke kom med i de talrige officielle udgaver af historien, men at hun på illustrationen er reduceret til den forskræmte borgerkone, der hastigt søger ly.

De gode borgeres højlydte begejstring var dog ved at komme dem dyrt at stå, for uden for byen havde husarerne opdaget, de ikke havde fået deres hornist med sig. De frygtede, han var faldet i kløerne på ophidsede civilister, hvorfor en patrulje blev sendt ind for at "få deres trompeter, som de nødigt ville undvære, tilbageleveret; men da de erfarede, at han ikke var fanget af borgerne, men af dragonerne, opgav de for så vidt sagen" (Blache s.77), men tog for alle tilfældes skyld læreren Hans Henrik Lausen og en anden borger med sig som gidsler for drengens sikkerhed.

Imens havde dragonen ført sin unge fange til hovedkvarteret i præstegården i Skæring. Her havde general Rye ikke tid til at afhøre drengen, hvorfor man bød dem vente "men da man efter nogen Tids forløb lod ham kalde, var han intetsteds at finde. Forgæves blev der raabt og kaldt i alle Krøge af Huset, endelig gaar man ud i Haven og ser Trompeteren sidde i en Gyngede med en Cigar i Munden, mens han begejstret råbte "Höher, höher" til dragonen, der af alle kræfter skubbede

til gyngen (Holst s.114). At "Affæren vakte almindelig Latter og Moro i Hovedkvarteret" (Holst s.110), tyder på, at det har drejet sig om en mindreårig fange, da en streng officer som Rye ellers ikke så med blide øjne på fraternisering med fjenden.

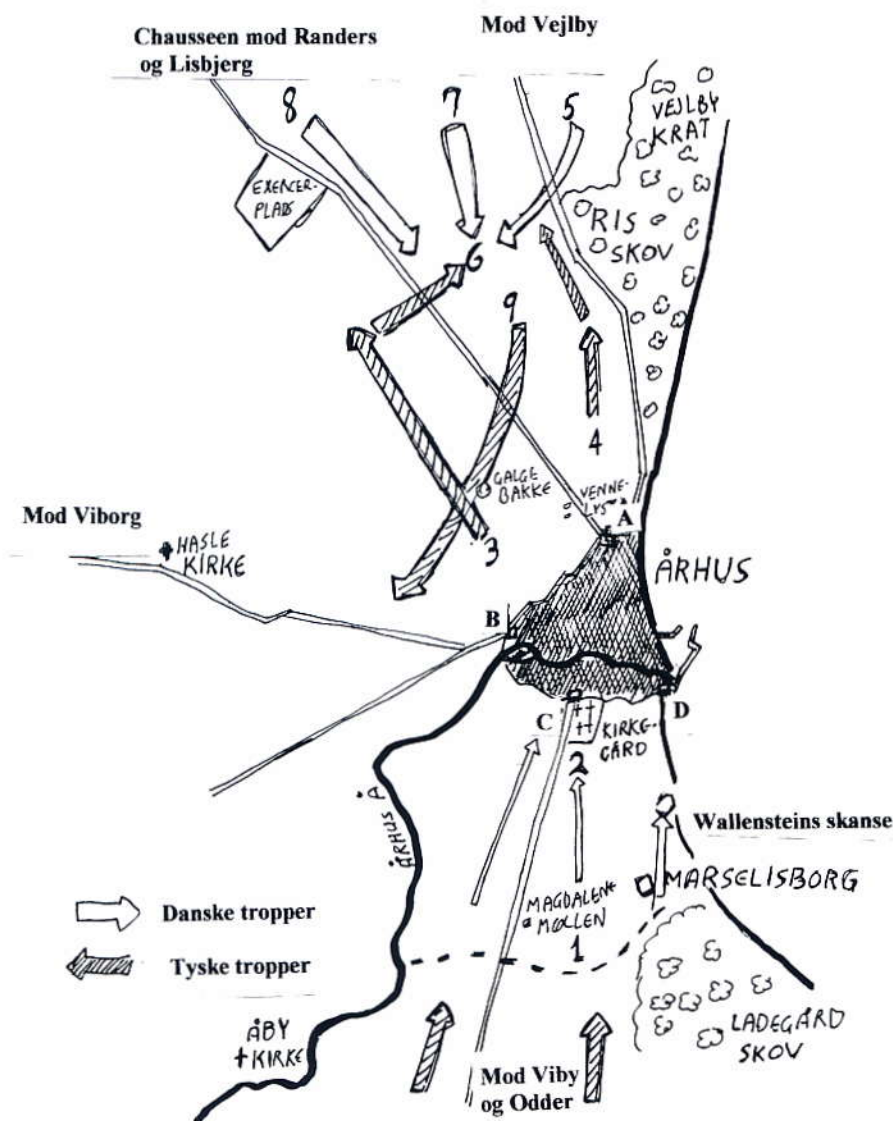
Det blev åbenbart ikke den unge fanges eneste gyngetur, for Elfride Fibiger skriver i sine erindringer, at hun og hendes veninder under et besøg hos de danske forposter i Risskov 30. maj "saa den tyske Trompeter sidde oppe i en Gyngede i haven med en lille Felthue paa Snur og Cigar i Munden, omgivet af en Kreds af vore Soldater, der morede sig over hans Spilopmagerier og Mundtøj." (Fibiger s. 207)

En klassisk rytterfægtning

Den 31. maj vendte preusserne mere mandstærkt tilbage til Århus. De danske tropper havde etableret en forpostkæde syd for byen med infanteri ved Marselisborg, artilleri ved Magdalenemøllen og dragoner mellem møllen og åen, ligesom stillingen blev støttet af kanonbåde i bugten. Tre preussiske angrebskolonner under general Hirschfeldt tvang danskerne til at falde tilbage til kirkegården (der lå på det nuværende rådhus' plads) og den siden sløjfede Wallensteins Skanse. Under tilbagetrækningen blev en deling på 15 mand afskåret ved skoven syd for Marselisborg og måtte overgive sig. Århusianere, der havde fulgt slaget, var overbeviste om, at kanonbådene havde tilføjet fjenden svære tab "da kanonbådenes svære skyts kastede... hele rækker til jorden". (Blache 77)

Også i Den amerikanske Borgerkrig havde små hornblæsere en vis evne til at gøre sig bemærkede som her hos marketenderen. Den cigarrygende knægt til venstre, som byder sin ældre kammerat en drink, er fra et zouavregiment.

Kort over operationerne 31. maj 1849.

A: Studsgades port. B: Mølleporten. C: Frederiks port. D: Mindeporten. Kirkegården ligger, hvor Rådhuset står. Galgebakken ligger omtrent ved Bogtårnet ved Universitetet. Åby kirke er den nuværende Gammel Åby Kirke. Marselisborg var en landejendom og ikke det nuværende slot.

1: Den danske forpostkæde om morgenen 31. maj. 2: Forpostkædens position inden rømning af byen. 3: Husarenes fremrykning. 4: Jægerkompagniets rute. 5: Cettis modangreb. 6: Kamppladsen. 7: Barths, Heramb's og Castenskiold's undsætning. 8: Jessens fremstød. 9: Husarenes retræte.

Danskerne trak sig nordpå gennem byen og dannede en ny kæde ved Risskov skoven, og da fjenden drog ind i staden, holdt borgerne sig klogelig inden døre, så preusserne måtte selv fjerne barriererne. Danskerne indtog en forsvarsstilling, hvor infanteristerne indtog en stilling ved Risskov støttet af 20 dragoner anført af løjtnant Cetti.

Omkring chausseen mod Randers tog den resterende del af eskadronen opstilling med en deling under kommandøren ritmester Barth som forprop støttet af den resterende eskadron under løjtnant Castenskiold. Endnu en halveskadron stod under kommando af løjtnant Heramb, mens en halv eskadron fra 5. Dragon-

regiment var undervejs fra Lisbjerg anført af løjtnant Jessen.

Ved ettiden genoptog preusserne offensiven og sendte et jægerkompagni på 60 mand nordpå i kæde mellem stranden og Randers chausseen, mens to eskadroner husarer holdt sig på venstre side af chausseen. Da jægerne nåede enden af Risskov, blev de angrebet af dansk infanteri forfra, mens løjtnant Cetti og hans dragoner huggede ind på dem fra siden. Jægerkæden brød sammen og tog flugten ind i skoven eller tilbage mod byen. Husarerne svingede om og angreb Cettis styrke for at redde jægerne, men nu blandede Barth sig med sin forprop. Husarerne tvang de to danske afdelinger

tilbage, men fik selv problemer, da Heramb og Castenskiold blandede sig nordfra med hver sin halve eskadron. Barth banede sig vej ud af kamptumlen og fik nu samlet sine dragoner til et angreb, som trængte fjenden tilbage. Da preusserne samtidig så, at den danske forstærkning med løjtnant Jessen i spidsen nærmede sig i strakt karriere nordfra og kunne true deres venstre flanke og retræten, mens Cetti havde samlet dragoner og dansk fodfolk, som gik løs på husarenes højre flanke, valgte husarerne at stå sydpå i al hast, mens tid var.

Hele træfningen varede 10 minutter og kostede danskerne to døde, fem sårede og fire fanger (foruden de 15 uheldige infanterister ved Marselisborg), mens husarerne måtte efterlade to døde og nitten sårede, og yderligere sytten husarer og jægere havde måttet overgive sig. Med husarerne og jægerne i flugt ind i Aarhus eller direkte sydover valgte Hirschfeldt at forlade Aarhus i største hast med de sårede, der nåede frem til byen. Danskerne tilskrev dragonernes hjelme og solide kapper sejren, da de ofte havde taget af for husarenes hug, mens husarenes flotte huer og flagrende dolmaner ikke ydede bæreren samme beskyttelse.

Hornet blev tavst

At en hornblæser's ungdom på ingen måde var nogen beskyttelse i kamptumlen, sås under Rytterfægtningen på Aarhus Mark. Ritmester Barths unge hornblæser Schröder (i nogle kilder kaldet Fröhlich) fulgte Barth i kampen, da ritmesteren under sine troppers tilbagegang resolut banede sig vej gennem husarerne og lod trompeten kalde dragonerne til samling. En preussisk officer, prins Albert af Salm-Salm, havde lagt sin hest lige bag de to danskere og forsøgt at sætte Barths kommunikationssystem ud af spillet ved at jage sin sabel gennem den arme Schröder bagfra. Drengen faldt død til jorden.

Hornblæserens død kom øjensynligt preusserne dyrt at stå, da dragonerne nu ikke så nogen grund til at give pardon. Samtidige kilder giver indtrykket af en kamp, der selv efter tidens målestok blev særdeles blodig:

Husarofficeren Von Bardesleben søgte at gøre sin ven prinsen kunsten efter ved at skyde Barth ned bagfra, men korporal Dreslettes opdagede faren og reddede sin chef ved at give Bardesleben et sabelhug over ansigtet, som kastede greven af sadlen. Von Bardesleben søgte blødende at slippe væk til fods og ignorerede tilråb om at overgive sig, hvorfor en dansk dragon satte efter ham og kløvede

Allerede få dage efter Rytterfægtningen kunne dette skillingstryk købes i hovedstaden.

flygtningens baghoved med et sabelhug i forbifarten.

Blandt de danske dragoner fremhæver den altid blodtørstige *"lieutenant Juel, som brugte sin Sabel, saa den blev krummet ud og ind i Bugter; og for hvert Hug raabte han "Dank for sidst!" indtil Tydskernes Blod skiød ham ned over Stigbøjlerne"* (Sandel 123), og vagtmester Petersen, der af lokale fik at vide, at tre tyske jægersoldater havde søgt tilflugt i skoven, hvorfor han *"foer strax afsted alene ind i Skoven, hvor han snart fandt Infanteristerne. De stode paa ham alle tre, men ramte ikke; han tog dem derimod alle tre ved Kravebenet og førte dem med sig som Fanger"* (Sandel s.124).

Stillet over for sådan et angreb *"maatte Fjenden vige, først kæmpende, men siden i vild Flugt ind i Aarhus By. Paa Torvet holdt den tyske Husaroberst for at modtage Mældinger fra Kampen; da nu den første Flygtning kom og mældte, at Kavaleriet var sprængt, brummede han: "Hum!"; saa kom den næste flygtning med samme Mælding og Obersten svarede: "Ich habe es gehört!" Men da den tredje kom, blev han smækvred og raabte: "Zweimal ist genug"* (Sandel s.124), hvorefter han evakuerede staden. I sin dagbog kommenterede den slagfærdige Bertha Weiss, at *"Det lader for resten til, at tyskerne ikke føle sig vel hos os, da de altid have hast med igjen at komme bort"* (Weiss s.140).

Dansk efterspil

Husarerne trak sig tilbage mod Skanderborg med deres sårede i vogne

"lagte 2 og 2 med en Doktor, der idelig badede deres Saar med Vand af en Spand, han havde imellem sig" (Sandel s.124). Denne i sagens natur noget mangelfulde lægehjælp og de mange sår i hovedet bevirkede, at 29 af de sårede ikke overlevede det næste døgn! General Prittwitz udtalte rystet *"Disse danske dragoner er jo ikke mennesker, men sande barbarer; der ikke kun sårer, men kapper hovederne af vore folk."*

Prinsen af Salm-Salm blev taget til fange og sat op i en vogn for at blive transporteret til hovedkvarteret. I samme vogn havde dragonerne lagt liget af unge Schrøder. At se sit unge offer var langt mere, end prinsens nerver kunne bære, hvorfor han så mindeligt bad om at blive overflyttet til en anden vogn. Dragonerne opfyldte hans bøn og lod ham stige op i en anden vogn, her lå liget af hans ven von Bardesleben. De to faldne blev stedt til hvile med fuld militær honnør på Helgenæs nogle dage senere. Et rygte blandt husarerne fortalte, at dragonerne havde fareet sådan frem mod prinsen, at husarerne for en sikkerheds skyld sendte deres katolske feltpræst tilbage til byen med parlamentærflag for at give manden den sidste olie (!), præsten blev høfligt returneret med besked om, at så vidtgående tjenester ikke var nødvendige.

Også på dansk side florerede rygterne om slaget, folk ville vide, at hele 300 (!) preussiske husarer satte livet til, og man fortalte sidenhen, at von Bardeslebens *"Klæder lige til Handskerne havde været indsyede med Guldpenge"*, hvordan man så havde gjort den opdagelse, og om

prinsen af Salm-Salm *"gaar det Sagn, at han var Tydskerne saa dyrebar; at de tilbøde Rye at udvexle ham mod 20 danske Fanger; men at Rye svarede, han ville være fornøjet med blot at faae en dansk Trompeter for ham!"* og sendte prinsen videre til København.

Mexicansk efterskrift

Prinsen af Salm Salm fortsatte sin militærkarriere internationalt, kæmpede på Nordstaternes side under Den Amerikanske Borgerkrig, sluttede sig siden til kejser Maximilian i Mexico og blev general og chefstrateg og var med kejseren, da eventyret sluttede med kejserens overgivelse og dødsdom i 1867. *"Hans trofasthed over for kejseren, der havde gjort ham til general, kendte ingen grænser"* (Michael s.34), hvorfor han sågar tilbød sin hustru den unge Agnes Salm Salm for en nat til den sejrende præsident Juarez mod at denne skånede kejserens liv. Benito Juarez afviste begge forslag. Dog er historien så god, at der opstod mexicanske legender om, at ægteparrets indsats bevægede Benito Juarez til at tillade, at prinsen af Salm Salm og Maximilian byttede identitet, så prinsen døde i sin fyrstes sted (3 udvalgte soldater i eksekutionspelotonen fyrede specielt mod ansigtet for at hindre identifikation af den døde) og overlod ham sit navn og sin hustru! Men det er betegnende, at selv den dygtigt fabulerende Ib Michael afslutter sin gengivelse af denne udgang på Maximilians og prinsen af Salm Salms historie med et "fortsættes i næste nr."

Et senere maleri af rytterfægtningen findes på Århus kunstmuseum.

Hornblæser ved Dybbøl

Også i 1864 brugte såvel danskerne som preusserne små hornblæsere i geledderne. I de preussiske bulletiner bruges ofte vendingen, at hele hæren fra den ældste general til den yngste hornblæser er parat til at ofre liv og blod for kongen. Mere humoristisk kommenterer Christian Bredsdorff, korporal i 18. Regiment, efter udfaldet 2. påskedag fra Dybbøl, hvordan danskerne opmuntrede af dette lille lyspunkt straks ser fremtiden i de lyseste farver: "Rygtet, der altid antager de utroligste dimensioner, fortalte straks, at vi havde gjort 600 fanger; senere sank det ned til 90, men om aftenen fortalte vor major, at sandheden var nogle og tyve. Der var kommet en ordonnans til Stabskvarteret og havde fortalt, at der var blevet fanget mellem 26 og 27" (Bredsdorff, s.179). Bredsdorff gør sig sine tanker, hvorvidt "han med dette gådefulde mellem har tænkt på en hoved- eller benløs mand eller måske på en lille hornblæser?" men føler sig beroliget over, at ordonnansen adspurgte om, hvorvidt fangerne var sårede, replicerede: "Nej, hr. Major, de er såmænd alle sammen spillevende."

Netop Bredsdorffs kompagni kunne have grund til at ønske at se en friskfanget preussisk hornblæser, da de selv havde måttet

overlade deres yngste hornblæser og maskot i fjendens hænder:

Mandag den 22. februar blev den danske forpostkæde ved Dybbøl løbet over ende ved et overraskelsesangreb og måtte falde tilbage til Dybbøl "Det var en forfærdelig tur, i fuldt løb over grøfter og gærder med oppakning og de af sneen tunge kapper og med en stadig regn af kugler efter os. Men der var ikke tid til at tænke på at tage stilling før i Dybbøl.

Lille Peter bliver løftet i sikkerhed.
(En noget stridbar unge at domme efter alderen her!)

Især over mosen var det uhyggeligt; disse kugler vare ligesom en flok hylende og pibende djævlé, der vare sendte efter os. De fleste af os styrtede et par gange, og adskillige så vi ikke mere til, de blev enten skudte, sårede eller fangne" (Bredsdorff s.135). Under tilbagetrækningen mistede kompagniet sin yngste trompeter lille Peter, "han var så træt af at løbe, det lille skind, at han smed sig ned i en grøft. Straks efter kom preusserne, og nu så en af vore en preusser tage ham op, klappe ham på kinden og nok så lempelig sætte han over gærdet, hvor han var i sikkerhed for vore kugler" (Bredsdorff s.184).

Det var næsten spot til skade, at kompagniet åbenbart samme aften modtog pakker hjemmefra, hvor Bredsdorff svælger i erindringen om, hvordan han modtog en pakke med "vældige klaser af de dejligste konfektrosiner og krakmandler; 1 pund fint chokolade, 4 pakker chokoladepastiller, en pakke mørkt kandis, en krukke tyrkiske blommer og en kasse Havannacigarer." Drengen var blandt de 400 danske krigsfanger, der blev interneret på fæstningen i Küstrin, hvor han opdagede, at tilværelsen som krigsfange ikke var helt uden lyspunkter: "Han har nu skrevet fra Küstrin, at han morer sig med at spille klink med sin faderlige ven, overspillemanden; han er fri for arbejde, fordi han er så lille, men spadserer omkring med en soldat efter sig, får dårlig middagsmad, men så meget brød, som

han vil have, og ¼ pund smør hver fjerde dag.

Han var meget henrykt over de 4.000 cigarer, som var sendt derover fra København, og hvoraf han havde fået sin andel, 10 cigarer!" (Bredsdorff s.184).

Kildemateriale:

Christian Bredsdorff: *Paa Feltfod, København*, 1899 (Bredsdorff).

Benno Blæsild, museumsinspektør ved Den gamle By, avisartikler og oplysninger til under-tegnede.

Kjeld Elkjær: *Fra Århus Mølle i 1849*, Årbøger udgivne af Historisk Samfund for Århus Stift, 1957 (Weiss).

Fibiger, Elfride: *Kulturelle og historiske tidsbilleder*, København 1909 (Fibiger).

Generalstaben: *Den dansk-tyske Krig i Aarene 1848-50*, København 1877.

Frits Holst og Axel Larsen: *Felttogene i vore første Frihedsaar*, København 1888 (Holst).

Vilhelm Holst: *Krigsbilleder for Ungdommen*, København 1851.

Ib Michael: *Hjortefod*, Høst Paperbacks 1989 (titlen henviser til formen på en ansigtslesion på afdøde kejser Max-imilian som angiveligt skulle vanskeliggøre identifikationen).

Sandel: *Fortællinger fra Krigen 1848, 1849 og 1850*, København 1883 (Sandel)

Emanuel Sejr: *Århusprofiler, de fjendtlige besættelser i 1848 og 1849*, Århus 1974 (Blache).

For de kreative

For den som ønsker helt fra bunden at skabe sine egne modeller i 54 mm, er der hos Andrea Miniatures kommet en virkelig hjælp til en pris af ca. kr. 150,- under betegnelsen Conv-01-Converter

Som det ses, er det en lille mannequin i de rigtige størrelsesforhold - og vigtigst måske - lavet så arme og ben bøjer de rigtige steder og i korrekte vinkler. Ud over selve skelettet i messing er der tilbehør bestående af hoved, torso, pelvis, sko, hænder osv.

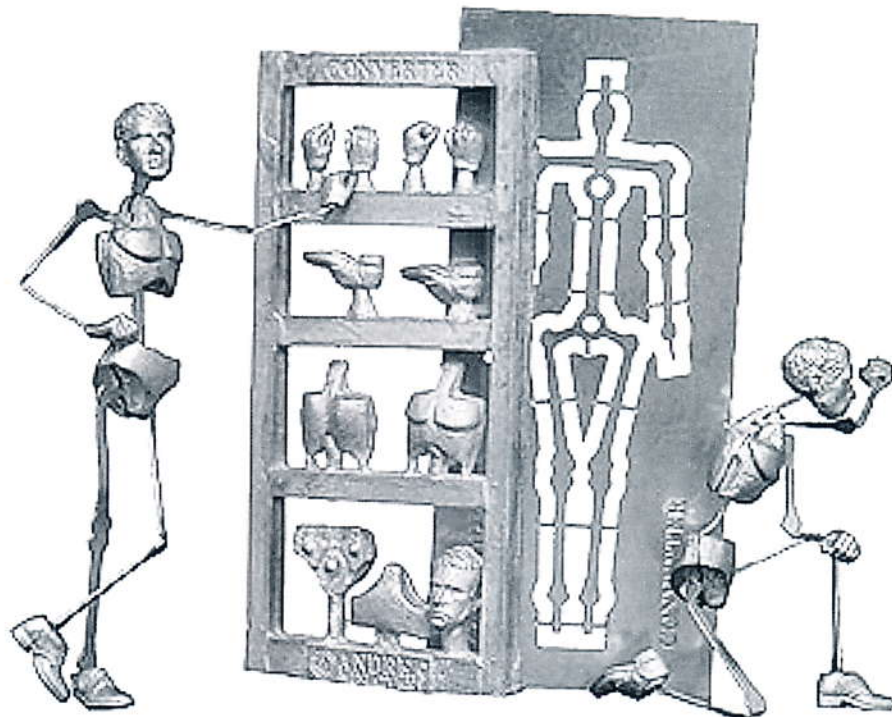
En virkelig nyttig ting for den, som måske ikke lige ved, hvorledes man skal få begyndt! Ellers kan man selvfølgelig selv klare sagerne med lidt messingtråd, som det ses på nedenstående billeder, og så bygge resten op med Green Stuff eller lignende formbar masse.

Trænger man til inspiration, er nettet fyldt med billeder af "Greens", figurer færdige og parat til at lave produktionsorme af dem. Alle meget imponerende, selv om det meste af de viste er Fantasy figurer i 28 mm.

"Green Stuff" er en tokomponent masse, hvor man blander den blå masse med den gule, og vupti bliver det til en slags grønt "tyggegummi". Forholdet mellem blåt og gult kan varieres, lige som andre lignende masser kan blandes i, altsammen giver det forskellig hårdhed og mulighed for at forme massen, som efter blanding langsomt størkner.

Man arbejder ved at lægge lag på lag på figuren, et arbejde som kan tage dage, idet de enkelte lag først skal tørre, hvorfor oftest flere figurer er i gang samtidigt. Når man arbejder med sådant "Stuff", er det vigtigt hele tiden at holde fingre og redskaber fugtige, idet det er noget klæbrigt skidt - indtil det størkner.

Til at bearbejde massen anvendes mange forskellige remedier, alt efter smag og behag. Meget anvendt er ganske almindelige tandstikkere, men alt kan bruges,

Ovenfor kan man se produktionsgangen for 28 mm figurer, for 54 mm er det samme, blot er detaljrigheden der selvfølgelig større.

Først et ståltråds skelet som får lidt krop, men leddene lades frie, således at man kan give figuren sin endelige stilling på et lidt senere stade i figurudviklingen. Hovedet venter normalt til sidst, for ikke at blive for stort, hvilket nemt sker, hvis man starter dér.

Der arbejdes på mange figurer samtidigt, idet hvert lag af Green Stuff eller hvad masse man nu bruger, først skal størkne. Der lægges lag på lag, ikke en tyk masse. Våben og lignende "gangangere" benyttes færdigstøbte for ensartet- og nemheds skyld.

Der er ingen metode eller redskaber, der er det "rigtige", alt er rigtigt, kun resultatet tæller.

Der skal selvfølgelig tages højde for at den færdige model kan støbes, hvis man ikke blot ønsker at fremstille en unik figur til sig selv. Viste 28 mm "Greens" er modelleret af Perry-Brodrene.

Arne Hroar Helvard

Flying Officer i RAF

Fra marineflyver i Danmark til Bomber Command

af Aksel Willumsen
(aksel@corfitz.com)

Indledning

Under nogle studier i Frihedsmuseets arkiv stødte jeg på en ældre avisartikel om en dansker, som tjenestgjorde i RAFVR (Royal Air Force Volunteer Reserve). Artiklen var imidlertid behæftet med så åbenlyse fejl, at jeg fik lyst til at undersøge historien nærmere.

Arne Helvard var en af de 86 danskere, som under anden verdenskrig frivilligt havde meldt sig til RAF. Og som i så mange andre tilfælde om forholdsvis ukendte danskere i allieret krigstjeneste, var der skrevet meget lidt om Arne Helvard, det selv om han før sin fatale nedskydning fløj som andenpilot i en af de tunge firemotors Short Stirling bombefly.

Det sværeste punkt i min artikel var at dokumentere, hvad Arne Helvard lavede i den 11 - 12 måneders periode fra han blev løsladt fra fængsel i Sverige, og til han ankom til 218 Squadron.

Historierne var mange: f.eks. han fløj bombetogter i en tomotorers Handley Page Hampden i både Nordafrika og Nordvesteuropa. Og det på trods af, at den flytype ikke deltog i Nordafrika, og typen endvidere var udfaset til opgaver på det europæiske fastland i omtalte periode. Men til sidst lykkedes det endelig fra England at få adgang til de relevante papirer - og sandheden var forholdsvis u-dramatisk.

I september måned var jeg nede i den lille landsby i Belgien for se graven og nedstyrtningsstedet, hvor Arne Helvard og hans kammerater ligger. Og i samme forbindelse lagde jeg blomster på graven og ved mindestenen.

Opvækst og ungdom

Arne Hroar Helvard blev født den 10. marts 1915 i Fredericia.

Hans far, Jens Helvard, var telegrafist i Post- og Telegrafvæsenet. Hans moder, Angela stammede fra den kendte Fredericiafamilie Honoré, som gjorde sig inden for tobaksfremstilling.

Arne Helvard var et livligt og fantasifuldt barn - og han udviklede sig senere til en noget rastløs, men samtidig ambitiøs ung mand. Familien flyttede i 1921 fra Fredericia til Thisted, da faderen skulle tiltræde en ny telegrafiststilling. I det hele taget flyt-tede familien meget rundt qua

Det officielle foto af Arne Helvard, som blev taget i forbindelse med hans udnævnelse til Flyverløjtnant af 1. grad den 1. januar 1939.

faderens arbejde. Faderen endte før sin alt for tidlige død som telegrafbestyrer og postmester, i henholdsvis Holstebro og Hadsund.

Arne Helvard fik i 1933 sin studentereksamen fra Randers statskole - i øvrigt sammen med den senere statsminister J. O. Krag.

Efter studentereksamen startede Arne Helvard, som ville være civilingeniør, på Polyteknisk Lærestalt. Men efter knap to års studier, kedede det den rastløse Arne. Han blev bekendt med, at Marinens flyvevæsen havde slækket sine optagelseskrav til flyveruddannelsen og så deri en chance for at prøve noget udfordrende.

Marinens Flyvevæsen

Marinens Flyvevæsen havde i 1934 åbnet op for, at mænd mellem 20 og 26 år kunne ansøge om at blive Flyverkadetaspirant/flyver. Og det var denne nye mulighed, som Arne Helvard benyttede sig af. Han

klarede de forskellige optagelsesprøver tilfredsstillende og kunne den 15. august 1935 starte som Flyverkadetaspirant, med tjenestenummeret 10637. Arne Helvard havde dermed definitivt sagt farvel til polyt. studiet.

De første to måneder bestod af militær grunduddannelse - og herefter stod der seks måneders flyveteknisk teori på skemaet. Den teoretiske del foregik i Flyvevæsenets Flyveskole på Refshalevej bag Holmen, som tillige husede Luftmarine-station (Luftmst.) København og 1. Luftflotille.

Arne Helvard bestod kurset og kunne den 8. april 1936 aflægge matrosuniformen, trække i den flotte kadetuniform og dermed påbegynde sin egentlige flyveuddannelse.

Arne Helvard blev udtaget til vandflyuddannelse under 1. Flotille - medens de som skulle lære at flyve landfly, blev sendt til Luftmarinestation Avnø under 2. Luftflotille. Den praktiske fly-

uddannelse varede fem måneder og afsluttedes med tre måneders militærteori. Det var således en glad og stolt Arne Helvard, som den 22. december 1936 kunne modtage de gyldne vinger og kalde sig flyverløjtnant af II grad - med marinens flycertifikatsnummer: 77/1936.

Det fly, som Arne Helvard blev oplært i at flyve, var en åben tresædet, enmotors monoplan af typen Heinkel He 8. Flyet tilgik marinen i 1928 og beviste, at det i tjeneste under ekstreme forhold, i blandt andet Grønland, var et meget anvendeligt og robust fly. Marinen nåede i alt at besidde 22 stk. - hvoraf de 16 blev bygget på licens på orlogsværftet under typebetegnelsen Heinkel He 8, H.M. II.

De næste tre år var hektiske for Arne Helvard - han gennemfører en lang række kurser samt udstationeringer på henholdsvis Luftmst. Avnø og Luftmst. Kbh. Og den 1. januar 1939 når han sin karrieres foreløbige højdepunkt med udnævnelse til flyverløjtnant af I grad.

Mod slutningen af året, hvor Arne Helvard var tjenestegørende i København, indtraf den hændelse som bragte ham på forsiden af både danske og tyske aviser.

Minesprængningen ud for Stevns

Slutningen af trediverne var præget af et uroligt og afventende Europa, som overalt rustede sig til den storkrig mange frygtede og vidste måtte komme. Det var da også en flig af denne konflikt, som blæste ind over Arne Helvard.

På Luftmarinestation København indgik der den 21. oktober 1939 en melding om, at et tysk flådefartøj, i internationalt farvand ud for Møn, havde påsejlet en mine og var ved at synke. Ulykken var sket i det rektangulære minefelt, som tyskerne næsten vinkelret ud for Møn og Stevns havde udlagt for at forhindre britiske skibe i at gå ind i Østersøen. Minevagtskibet *S.T. 701* fra *Der 7. Vorposten - Flotille*, og som først anslået var på 60-70 mand - var efterfølgende blevet ramt af flere eksplosioner og sank på kort tid.

Marinestationen dirigerede tre vandflyvere af sted til positionen. Og da Arne Helvard og Underkvartermester Kaj Petersen ankom til stedet i deres Heinkel He 8, nr. 81. omkring klokken 15.30, var det eneste de observerede i det oprørte hav en tømmerflåde med fem mand. Arne Helvard valgte - trods det hårde vejr - at lande på vandet, og fik sammen med Kaj Petersen i første omgang tre af de tyske søfolk bjerget op på vandflyverens pontoner. Tømmerflåden drev i det hårde vejr fra dem, men det lykkedes ved hjælp

Marinens veltjente vandflyver Heinkel He 8, som nåede at være i brug fra 1928 til 1940, tjente primært som rekognosceringsfly, men kunne også bestykses med to 8 mm maskingeværer samt 12 et punds bomber. Flyet var udstyret med en 460 Hk stor Armstrong-Siddeley Jaguar stjernemotor som gav den en tophastighed på 210 Km/h, og en maxhøjde på 5600 m. I fuldt lastet stand vejede den 2650 kg. De første seks Heinkel He 8 blev leveret fra Heinkel Werke i Rostock, og de næste 16 (He. 8 H.M.II) blev bygget på orlogsværftet - de sidste så sent som i 1938.

af vandflyverens motor at manøvrere sig hen til tømmerflåden igen. Den fjerde sømand blev herefter samlet op, mens den femte var død af sine kvæstelser og kulden - så ham lod de ligge. Vandflyveren var med de ekstra passagerer for tung til at lette, så det eneste de kunne gøre, var at forsyne de forkomne søfolk med termokaffe, og afvente redningsskibe fra land.

En modig fisker, Niels Hansen, og hans søn trodsede minefaren og kom i skumringen ud til vandflyveren, hvor de under meget møje og besvær fik bjerget de tyske marinere.

Næste problem for Arne Helvard og hans makker var, efter tyskerne var samlet op, at de skulle vende hjem til Marinestationen i København. Klokken var da omkring 18.34 - og det er ikke svært at forestille sig hvilken udfordring, der ligger i at lette fra et mørkt og lidt uroligt hav - men det lykkedes.

Af de 54 mand, som var det korrekte antal på den tyske besætning, var det kun de omtalte fire mand, samt en femte der svømmede de få kilometer ind til nordspidsen af Møn, som overlevede. De næste timer og - dage drev 28 døde marinere i land på den danske kyst.

De næste dage blev Arne Helvard rosende omtalt i alle medier, og lykønsningstelegrammer fra tyske og danske myndigheder strømmede ind over ham.

De tyske marinere fik en storslået militærbegravelse fra Stege Kirke, hvor højtstående øvrigheds personer fra Danmark og Tyskland deltog - blandt andet den tyske Gesandt von Renthe-Fink.

Til begravelsen, som Arne Helvard var selvanskreven og beordret til at deltage i, måtte han lide den tort at stå, som billedet i Fredericia Dagblad viser, mellem de fem heilende overlevende marinere. Han fik en høj tysk orden for sin indsats og endnu senere et tilbud om at blive tysk krigsflyver - hvilket han høfligt afsløj.

Den 9. april 1940

Arne Helvard var tjenestegørende på Luftmarinestation København, da tyskerne tidligt om morgenen den 9. april 1940 invaderede Danmark. Alle fly på marinestationen var inde i hangarerne bag lukkede porte, og blev derved ikke udsat for angreb fra de tyske flyvere eller krigsmarinen.

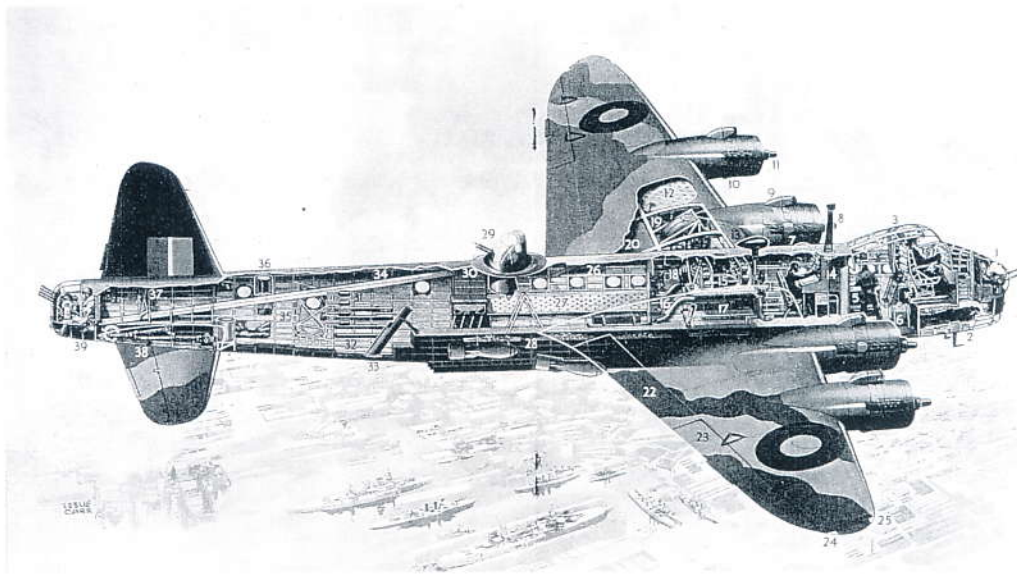
På Luftmst. Avnø og Luftmst. København havde man i de tidlige morgentimer fået meldinger om heftig tysk luftaktivitet flere steder over Danmark.

Alt personale fik ordre til at melde sig på deres respektive tjenestesteder, og overvejelser om at klargøre flyene til kamp fandt sted. Men på grund af den åbenlyse tyske luftoverlegenhed afstod man fra dette, og desuden udgjorde issituationen efter den hårde vinter stadig et problem i Øresund. Så det var stærkt tvivlsomt, om der overhovedet kunne være kommet en eneste vandflyver i luften den dag. Først klokken 6.30 lykkedes det Søværnskommandoen at komme igennem pr. telefon til flyvevæsenets chef, Kommandør A. Grandjean, og beordre: ingen modstand og ingen ødelæggelse af fly.

Short Stirling

RAF's første 4 motors bombefly

Billedet er, fra det anerkendte luftfartstidsskrift, *The Aeroplane*, september 1942.

Briternes Avro Lancaster er altid det tunge bombefly - som ikke ufortjent - får den største omtale - men det var Short Stirlingen, der banede vejen for den enorme succes, som de tunge bombemaskiner fik under anden verdenskrig.

Den første Stirling blev født på tegnebordet i 1936 - efter ordre fra luftfartsministeriet. Tre år senere, den 14. maj 1939, fløj den første Stirling, og flyet indgik i aktiv tjeneste fra maj 1940. Det blev i årene fremover løbende modificeret med kraftigere og bedre motorer.

Der blev i perioden fra 1939 - 1945 bygget i alt 2.375 Mk. I-V Stirlings. De blev leveret fra tre fabrikker i Storbritannien, samt nogle ganske få stk. (Mk II) kom fra en Canadisk fabrik. Mk. III var den ultimative Stirling.

Trods sit grundlæggende gode design var Stirlingen ikke specielt populært blandt besætningerne, hvilket skyldtes flere faktorer.

Dens manglende hastighed i store højder gjorde den sårbar over for det tyske antiluftskys, samtidig med den havde svært ved at nå op over det tyske antiluftskys rækkevidde. Det skal retfærdigvis siges, at i lav højde var den de andre tunge bombefly overlegen.

Et andet stort problem var dens generelt dårlige manøvreedygtighed, hvilket gjorde den til et forholdsvis nemt bytte for tyske natjagere.

Stirlingens rækkevidde var i forhold til bla. Lancasterens overlegne Rolls-Royce Merlin motorer begrænset, idet de fire Bristol Hercules motorer brugte uforholdsmæssigt meget brændstof.

Et problem var også de mange tanke (2 x 7styk), som efter tankskift, efterhånden som de blev tømt, efterlod så mange liter brændstof, som kunne være brugt til kostbar flyvetid.

Stirlingen deltog over en bred kam i alle de største togter - nogle få med deltagelse af over tusind fly. Et af de mest omdiskuterede mål, som også Stirlingen deltog i, var bombardementet af Hamborg, som på få dage i 1943 på det nærmeste blev jævnet med jorden. Men ellers var det bombningerne af Ruhrdistriktet (blandt besætningerne kaldet: "Happy Valley") og senere Berlin ("Big City") den deltog i.

Problemet med Stirlingerne kontra de andre bombefly var deres langsommere hastighed, som gjorde, at de andre måtte tilpasse deres med Stirlingens, og de blev dermed mere sårbare.

Efterhånden som *Bomber Command* satsede på og fik flere af de bedre flytyper, blev Stirlingen i slutningen af 1943 flyttet fra de massive natogter til andre opgaver. De indbefattede dog stadig bombetogter, men i mindre formationer - og i særdeleshed minenedkastninger. Det blev endvidere til opgaver for SOE, transportopgaver af alle slags - og i forbindelse med D-dag og senere operation *Market Garden* trækning af svævefly samt transport af faldskærmstropper.

Den sidste store opgave for Stirlingen var fra de befriede fangelejre at transportere allierede krigsfanger hjem til England.

Et paradoks er, at der ikke er bevaret en eneste Short Stirling. Det har fået en gruppe Stirlingentusiaster i England til at gå i gang med at bygge en Short Stirling med så mange originale dele, som det er muligt at fremskaffe. Et projekt som synes umuligt i betragtning af, at en Short Stirling anno 1940 bestod af over 60.000 dele!

Specifikationer, Short Stirling Mk. I og III.

Besætning: 7 til 8 mand.

Motorer: 4 stk. Bristol Hercules stjernemotorer på hver 1.595 hk (Mk III, 1.650 hk.)

Vingespán: 30,2m.

Længde: 26,6m.

Højde: 6,94m.

Vægt i tom stand: 19.950 kg. (Mk III, 21.273 kg.)

Totalvægt: 26.943 kg. (Mk III, 31.750 kg.)

Max. Hastighed: 435 km/h.

Max. Flyvehøjde: 5.182 m.

Rækkevidde: 3.235 km.

Max. Bombelast: 6.350 kg.

Bevæbning: 2 stk. Browning cal. 303 maskingeværer i hhv. midtertårn og næsetårn.

4 stk. Browning cal. 303 i agtertårn.

Kilder:

Falconer, Jonathan, *Stirling Wings*, Alan Sutton Publishing Ltd 1995.
Gunston, Bill, *The Encyclopedia of the Worlds Combat Aircraft*, Chartwell Books, Inc., New York 1976.

Hilling, J. John, *Strike Hard, A Bomber Airfield at War*, Alan Sutton Publishing Ltd 1995.

I vor stærkt decimerede hær og flåde efter 9. april, som skulle fungere efter aftale mellem hærens og flådens repræsentanter og den tyske besættelsesmagt, indgik ikke danske flystyrker.

Det betød, at flyvevæsenets fly allerede den 13. april, kun fire dage efter besættelsen, blev demonteret og anbragt i orlogs-værftets hangar og i torpedobådsskur 1.

Uden udsigt til i nær fremtid at kunne komme til at flyve og uden marinebaggrund at falde tilbage på, var det en desillusioneret Arne Helvard, som ansøgte om tjenestefrihed. Den blev bevilliget den 24. april, og den 30. april 1940 blev han endeligt hjemsendt.

Her kunne Arne Helvarfs flyverkarriere have været endt – men han ville det anderledes og startede på et nyt og skæbnessvangert kapitel i sit liv.

(Flyvevæsenets fly blev i øvrigt saboteret den 22. november 1943. Som følge af regeringens tilbagetreden den 29. august 1943 og hær og flåde blev opløst, begyndte tyskerne blandt andet at fjerne materialer og værktøj tilhørende Flyvevæsenet.

Og da det rygtedes, at de også ville bortfjerne de opmagasinerede fly, lykkedes det for en maskinarbejderlærling at sætte ild til de to bygninger, som flyene var opbevaret i - og forhin-drede dermed tyveriet.)

Flugten til England

Den arbejdsledige Arne Helvard havde bevaret kontakten til andre hjemsendte flyvere og sammen udarbejdede de planer, hvorledes de bedst kunne bekæmpe den tyske besættelsesmagt og derefter flygte til England for at forsætte kampen – helst i RAF.

Et stort og risikabelt arbejde med at registrere og fotografere de luftmilitære installationer som tyskere i stor stil udbyggede, blev sat i værk. Det var det "adgangskort", som de ville tage med til England. Især oplysningerne om flyvestation Aalborg, som Arne Helvard i en kortere periode i februar 1940 havde været udstationeret på, havde stor interesse for briterne og menes - blandt mange andre observationer - at ligge til grund for senere britiske angreb på flyvepladsen.

På et tidligt stadium af besættelsen var det lykkedes flere af Arne Helvarfs tidligere flyverkollegaer at flygte til England med vigtigt spionmateriale.

Men det var først, da den tidligere marineflyver og kollega, Thomas Sneum, som nu var SIS mand, efter en kompetencestrid mellem SIS (Secret Intelligence Service) og SOE (Special Operations Executive), og hvor han som følge af striden, i starten af 1942 blev beordret retur til England, at Arne Helvard fik mulighed for at komme med.

Den kraftige forøgelse af antal bombefly til luftoffensiven mod tyske mål gjorde, at briterne, som tidligere havde piloter nok, nu akut fik behov for folk med flyverbaggrund - også fra andre lande. Og det var i det lys, at Arne Helvard så sin mulighed for at komme til at flyve og kæmpe mod den fjende, som var skyld i hans og sit lands ulykker.

Flugtplanen for at komme til England efter den strenge isvinter gik ud på, at gå over det tilfrosne Øresund til Sverige og derfra via Stockholm tage med fly videre til England.

Den 28. marts 1942 startede Arne Helvard og Thomas Sneum den farefulde færd ud fra kysten ved Skodsborg. Men

da de nåede syd for Hven, blæste det op, hvilket forårsagede at isen brød op, og de skyndsomts måtte bjærge sig i land på Hven. Her blev de arresteret af det svenske politi og via Landskrona overført til arresten i Helsingborg, hvor de tilbragte de næste 67 døgn.

Efter antageligvis pres fra de tyske myndigheder i Danmark blev de overført til Malmø med det sigte at returnere dem tilbage til Danmark. Det lykkedes dog Thomas Sneum gennem sine kontakter i Stockholm og ved disses indgriben samt trusler at overtale den svenske fængselsledelse til at løslade dem.

Efter løsladelsen rejste de hurtigt til Stockholm og meldte sig ved de britiske militære myndigheder. Arne Helvard kunne af ukendte grunde ikke komme til England med det samme, men måtte gå i venteposition. Han mødte her i ventetiden den danske pige, Vita Nielsen, sandsynligvis på det pensionat "Victoria", som de begge boede på. Før afrejsen til England besluttede de to at forlove sig.

I august måned var ventetiden endelig forbi, og briterne ekspederede Arne Helvard videre med fly til Storbritannien. Her fik han sine forhold yderligere undersøgt af den britiske efterretnings-tjeneste, især da han specielt ønskede at gøre tjeneste i RAF.

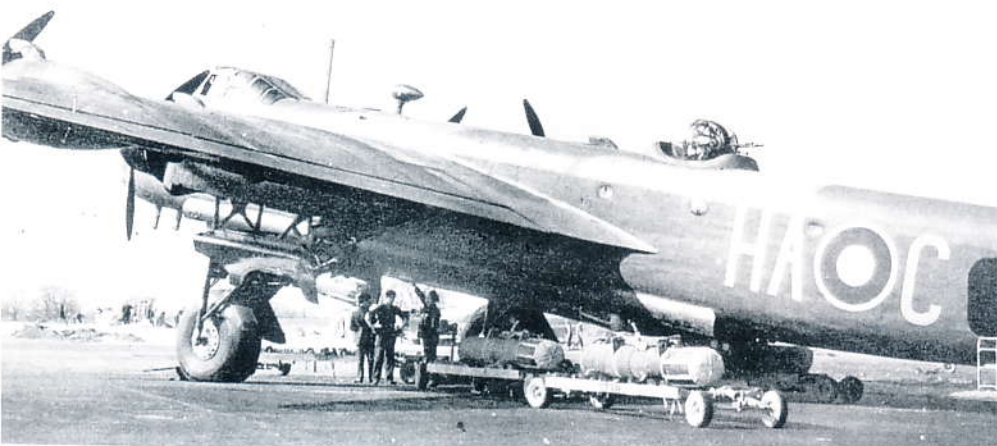
Optaget i RAF

Efter Arne Helvard var godkendt og debriefet af efterretningstjenesten, blev han stedt for en kommission, som skulle vurdere hans egnethed til RAF. Han blev med sin flyverbaggrund uden problemer godtaget og den 31. august 1942 optaget som Pilot Officer på prøve i Bomber Command, RAFVR (Royal Air Force Volunteer Reserve).

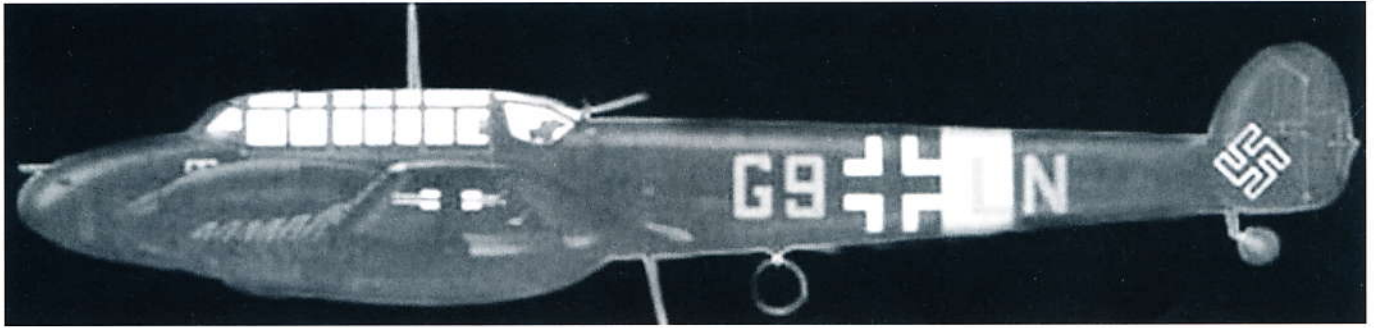
RAFVR var en enhed inden for RAF, som opsamlede frivillige fra de britiske kolonier og besiddelser samt fra tyskbesatte lande. Man tilstræbte fra RAFVR gruppen, så vidt det var muligt, at sammensætte hele flybesætninger, da man mente, at det gav et bedre sammenhold og identitet.

Fra starten på RAF Uxbridge den 31. august begyndte for Arne Helvard en lang kæde af kurser som i sidste ende skulle munde ud i kommandoen over egen flybesætning i et firemotors bombefly.

Introduktionen på Uxbridge varede knap tre uger, hvorefter han blev sendt på

En Short Stirling III på RAF stationen Downham Market tilhørende 218 Squadron, er ved at blive klargjort til et af de mindre farlige mineudlægningstogter. Kendingbogstaverne på siden, HA står for 218 Squadron, og C et er flyets kaldenavn, C for Charlie.

En Messerschmitt Bf 110G-4 natjager magen til den som Lt. Schnauffer fløj den 22. juni 1943. Bf 110 òren blev senere i krigen mest benyttet som natjager:

Flyet havde med sine to Daimler-Benz motorer en tophastighed 562km/h og en rækkevidde på 2100 km. Max flyvehøjde var knap 8000 m. Den havde i fronten installeret en Lichtenstein radar, som sammen med jordkontrollen var med til at indkredse fjendtlige fly. Bevåbningen i front bestod af to 30 mm. og to 20 mm. maskinkanoner – agter i cockpittet to opadvendte 7,9mm. maskingevåbner. Schnauffer foretrak i stor udstrækning at angribe sine ofre med frontkanonerne ved at komme fra agter, nedenunder.

Refresher School fra den 19. september og til slutningen af oktober. Herfra gik det videre til No.3. A.F.U.(Advanced Flying Unit), hvor han blandt andet lærte at flyve to motorsfly - et kursus som varede knap tre måneder. De forskellige kurser kunne variere i længde alt efter det akutte behov for piloter, grundet de ekstraordinære store tab som RAF led på denne tid.

Den 9. februar 1943 startede Arne Helvard på No. 12. O.T.U.(Operational Training Unit) i Chipping Warden - et af de afgørende kurser, som var næstsidste station inden aktiv tjeneste. Her trænede besætningerne i de store to motors Wellington bombefly. Træningen bestod i intensive øvelser af start og landing, navigering, natjager- og bombeøvelser. Det altid spændende punkt på dette stadie af uddannelsen var hvilken firemotors flytype, som man efter kursus blev udtaget til. Der var tre muligheder, Halifax, Stirling - og det meste eftertragtede - Lancaster.

Arne Helvard blev udtaget til at flyve Short Stirling III. Han startede den 13. maj på No. 1651 HCU (Heavy Conversion Unit) og afsluttede omskolingen en måned senere. Arne Helvard havde i mellemtiden samtidig fået at vide, i hvilken Eskadrille under Bomber Command han skulle forrette aktiv tjeneste og gennemføre sine 30 togter (Tour of Operations).

Bomber Command

Motto: *Strike Hard Strike Sure*

Bomber Command opererede fra den allerførste dag af krigsudbruddet og til få timer før den tyske kapitulation den 8. maj 1945.

Op gennem krigen havde Bomber Command, under ledelse af den kontroversielle Air Chief Marshal Sir Arthur Harris, efterhånden udviklet sig til en så

velsmurt organisation, at fly og mandsskab, der gik tabt under natlige togter, i de fleste tilfælde var erstattet aftenen efter.

At tabsprocenten i Bomber Command var høj, vidner den sørgelige statistik om. Ud af de 125.000 mand flyvende personel mistede 55.500 livet, og alene i 1943 stod disse for over en tredjedel af samtlige dræbte. Dertil kommer 18.000 sårede og tilfangetagne. De materielle tab omfattede cirka 9.000 fly fordelt på over 300.000 togter.

Nattens mål - Krefeld

Arne Helvard ankom den 13. juni 1943 til 218 Squadron (Eskadrille), som var udstationeret på RAF-stationen Downham Market i den østlige del af England. Basen havde navn efter den idylliske landsby tæt ved basen.

I 218 Sqn. var det meningen, at han, som alle andre piloter, før de fik deres eget fly og besætning, skulle med en erfaren flybesætning på et til to togter som observatør/andenpilot. Den besætning Arne Helvard skulle med, havde dog kun fløjet syv togter, alle i forskellige Stirlings – nye besætnings lod før de fik deres eget fly.

De syv mand Arne Helvard skulle flyve med var: Pilot Officer W.G. Shillinglaw Royal Australian Air Force, Navigatør, Sgt. P.D. McArdle RAFVR, Telegrafist, Flight Sgt. D.J. Ashby-Peckham Royal New Zealand Air Force, Flyvemekaniker, Sgt. R.P. Goward RAFVR, Bombeskytte, Sgt. T.R. Lunn RAFVR, Midterskytte, Sgt. A.E. Gurney RAFVR og agterskytte, Sgt. E.D. Hart RAFVR.

Der er ifølge 218's skrevne historie lidt uklarhed om, hvorvidt Arne Helvard var med på et togt, før det fatale – men flere faktorer taler for det.

Nattens bombemål den 22. juni var industribyen Krefeld, som lå i det vigtige

og derfor velforsvarede Ruhrdistrikt, blandt de allierede flyvere også kaldet *Happy Valley*. I alt 705 maskiner skulle deltage i det storstilede angreb.

Arne Helvard skulle til nattens togt flyve med HA-D, med kaldenavn D for Dog, fabriksnummer BK.712. De havde *Take Off* tid klokken 00.15, og mødestedet for de mange fly fra de forskellige RAF stationer under 3 Group var Aldeburgh ved Suffolk's kyst. Herfra var kursen sat til 103 grader sydøst i lige linie til målet, 350 km. væk.

Efter at have fundet deres respektive pladser i formationen og ude over havet, hvor maskingeværbesætningerne afprøvede deres våben, var alle klar over, at nu var der ingen vej tilbage. Og med fuld-måne næsten hele vejen til Krefeld kunne det ikke undgås, at besætningerne følte sig noget nøgne over for eventuelle fjendtlige natjagere.

Af ukendte årsager kom BK.712 ud af kurs - og det enlige fly blev på vej ind over Belgien spottet af en langdistance-radar af Freyatypen i Himmelbert radarstation *Meise*, som lå ca. 25 km. nordøst for Bruxelles.

Da de nærmede sig nord for Bruxelles, var de næsten 100 kilometer ude af kurs. Uvidende, om at de var spottet, ekspederes de i *Meise* videre til en præcisionsradar som betjentes af Leutnant Kühnel fra 13./Luftnachrichten – Regiment 211. Han dirigerede klokken 1.20 en Messerschmitt Bf 110G-4 fra II./Nachtjagdgeschwader 1, mod den enlige Stirling. Flyet blev ført af Fliegerleutnant Heinz-Wolfgang Schnauffer på sit trettedende togt med Leutnant Baro som Funker.

Lt. Schnauffer og Lt. Baro var klokken 00.54 startet fra deres base i Saint-Trond og havde efterfølgende indtaget deres plads i det "rum", som var deres operationsområde. De to fly havde intet-anende, klokken 1.16, passeret i hver sin

retning uden dog at have observeret hinanden.

Uvidende om de var blevet spottet, havde besætningen på BK.712 fundet ud af, at de var ude af kurs, og klokken 1.15 foretog de en hurtig kursændring mod øst, retning Krefeld.

Lt. Kühnel på station Meise, som på sin radar havde fulgt de to fly, beordrede Messerschmitt'en til at foretage en stor halvcirkel om styrbord mod BK.712. Klokken ca. 1.30 var der kontakt mellem de to fly. Lt. Schnauffer, som kom op bagfra, var samtidig blevet observeret af agterskytten Hart, som straks varskoede Shillingslaw og Helvard, der straks forsøgte en undvigemanøvre, men forgæves. På omkring 50 m. afstand affyrede Messerschmitt'en sine maskinkanoner mod det dødsdømte fly som Shillingslaw og Helvard efterfølgende forgæves forsøgte at holde flyvende. BK.712 brød i brand - fløj et kort stykke tid - og styrtede klokken 1.33 kraftigt brændende mod jorden ved landsbyen Langdorp, tre kilometer øst fra den større by Aarschot.

Radaroperatøren, Leutnant Kühnel, kørte tidligt om morgenen ud til nedstyrtningsstedet, hvor han til sin rapport berettede, at flyet var fuldstændigt ødelagt, og at agtertårnet samt dele af hale-roret lå ca. 1500 meter fra nedslagsstedet (agterskytten Hart blev senere fundet 200 meter fra agtertårnet). Kühnel skrev endvidere, at flere af de syv mand, som alle sad i flyet, var stærkt forkullede (tallet svinger fra forskellige rapporter, pga. flyet og besætningens tilstand).

Mindestenen som landsbyen og en gruppe historisk interesserede samlede sammen til, i anledning af 50 året for nedskydningen af BK. 712. Stenen ligger nøjagtigt på det sted hvor flyet styrtede ned.

Tyskerne, som hurtigt ankom til stedet, samt nogle lokale beordrede, fik det utaknemmelige arbejde med at bjerge de slem tilredte lig. Tyskerne, som selvfølgelig ingen viden havde om den ekstra mand ombord (Arne Helvard), begravde uforvarende flyvemekanikeren Govard og midterskytten Gurney som een mand i samme kiste.

Men kendsgerningen er, at der var syv mand (eksklusiv agterskytten) i det ødelagte fly, og underligt nok fortæller ingen rapport eller beretning fra blandt andet Udenrigsministeriets arkiv, som jeg har haft fat i, at den manglende ottende mand blev fundet 1300 -1500 m fra flyet. Det var ifølge en rapport fra borgmesteren i Aarschot fra juni 1945 kun agterskytten Hart, bombeskytten Lunn samt "Turton" (et navn, der ikke figurerer på besætningslisten), som kunne identificeres resten var stærkt forkullede.

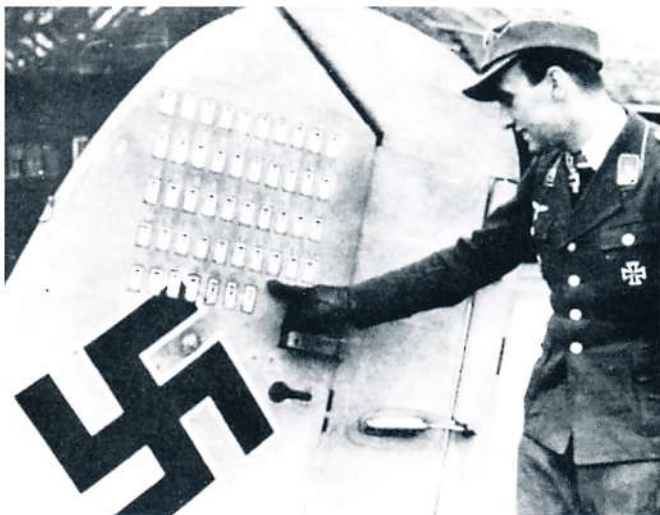
Senere undersøgelser kan godtgøre, at den tredje mand, hvis identifikation der var tvivl om, var Arne Helvard.

Begravelsen

Tyskerne gav de otte mænd en militær begravelse, hvor seks soldater under kommando af tre officerer, affyrede tre skud over graven. Lokalbefolkningen i Langdorp var af tyskerne blevet forment adgang til ceremonien på den lokale kirkegård. Men der blev af landsbybeboerne efterfølgende langt blomster på gravene. Så mange at tyskerne til sidst fjernede blomsterne og forbød yderligere "demonstrationer".

Til højre ses Arne Helvard's gravsten på landsbykirkegården i Langdorp, kun lidt under en kilometer fra det sted han døde så tragisk. Forneden på gravstenen er indgraveret:

*Kæmp for alt hvad du har kært
(Stenen står velholdt, lyst og pænt, billedet her er mørknet, så inskriptionen bedre kan ses)*

Heinz-Wolfgang Schnauffer, på det tidspunkt Oberleutnant, står ved sin Me Bf 110G-4 på flyvepladsen i Saint Trond, Belgien, i februar 1944. Han var ved krigens slutning tyskernes ubestridte Natjager-Es med 121 nedskydninger på sin kappe. Arne Helvard's nedskydning var kun Schnauffer's 13 på 12 måneder. Men efterfølgende gik det stærkt. På et døgn i feb. måned 1945, nedskød Schnauffer ni bombefly (to i de tidlige timer og syv om aftenen). Senere undersøgelser godtgjorde, at antallet det døgn var ti! Da han i maj 1945 blev taget til fange af briterne, var han 23 år gammel, major, og højt dekoreret (ridderkors med brillanter). Han kom sig tragisk af dage i 1950, da han på forretningsstur i Frankrig i sin åbne sportsvogn blev påkørt af en lastbil.

Tre uger senere holdt de i den lokale kirke, uden tyskernes tilladelse, men paradoksalt nok uden indgriben deres egen mindegudstjeneste. Her var kirken fyldt til sidste plads, og mange måtte stå udenfor.

Efterskrift

Lederen af Det Danske Råd i London, John Christmas Møller, som varetog dan-

skere i britisk krigstjenestes interesser og kontakt, modtog allerede dagen efter det tragiske togt et telegram fra Air Ministry. Her meddeltes det, at Flying Officer Arne Helvard var meldt savnet, og at Internationalt Røde Kors var sat på sagen.

Internationalt Røde Kors sender i august måned besked til London om de otte flyveres skæbne, og kan endeligt den 28. oktober 1943 meddele, hvor de ligger begravet.

Hjemme i Hobro sad Arne Helvard's mor uvidende om sin søns virke og skæbne (faderen var død i februar 1940). Hun fik via Det Danske Gesandtskab i Stockholm, først lige efter nytår 1944 det sørgelige budskab.

Familien fik efter krigen på Arne Helvard's gravsten tilføjet:

Kæmp for alt hvad du har kært
dø om så det gælder.

Tak

En stor tak for uvurderlig hjælp skal lyde til:

Peter Celis, Officer
Belgian Air Force
Niels Hansen, Næstved
Hans A. Schrøder,
Flyvevåbnets Bibliotek

Steve "Smugler" Smith,
No. 218 Squadron Association Historian
Erna Rodelez-Vandoren,
Commonwealth War Graves Commission.
Miss L. White, RAF Personnel
Management Agency, Gloucester.

Arne Helvard blev posthumt tildelt følgende medaljer:

1939/45 Star
Aircrew Europe Star
War Medal

Kilder:

Ancker, Poul E., *De danske militære flyverstyrkers udvikling*, bind I og II, Odense Universitetsforlag, 1997

Chorley, W.R., *Aircraft and Crew Losses*, 1996
Hilling, John, *A Bomber Airfield at War: RAF Downham Market*, 1995

Moldt, Andreas P., *Natbomber*, Gyldendal, 1985

Schaiffel-Nielsen, N.M., *Flyvestation Avnø*, Udgivet på eget forlag, 1993

Falconer, J., *RAF Bomber Airfields of WW 2*, Ian Allan Publishing, 1992

Besættelsens Hvem Hvad Hvor, Politikens Forlag, 1979

17. Litauiske Uhlanregiment og dets uniformer 1812-1814 (2. del)

af J. K. Larsen

med tegninger af Søren Henriksen

I krig sammen med Auxillærkorpset efteråret 1813

C.F von Höegh, som var kaptajn ved grenaderkompagniet i Oldenborgske Infanteriregiment, fortæller følgende i sin *Vertraute Mittheilungen*, side 76, om regimentet: „*Det Polske lansener regiment fra Litauen var kun samlet fornyelig og kunne derfor ikke regnes for „slagkavaleri“, som man normalt med rette ville forvente af et „gammelt“ regiment. Officerskorpset var dog særdeles godt og bestod kun af folk med lang tjeneste, i flere kampagner bag sig. Mandskabet var gode ryttere og særdeles behjertede og prægtige folk, som man med stor nytte brugte til forpostkampen*“.

Fra nu af tjente først en, siden to uhlaneskadroner i en fælles Avantgarde, bestående af en eskadron fra „28. Chasseurs à Cheval“, en fransk infanteribataljon og den danske „Avantgardebrigade“ under Oberst Waldeck. Fælles chef blev brigadegeneral François Lallemand¹, og den fik derfor navnet „Avantgardebrigaden Lallemand“. Den blev under det kommende felttog 13. Armékorps faste Avantgardebrigade. Konstant havde de skærmydsler med kosakker, fjendens lette rytteri og infanteri. Under utallige forpostfægtninger, opklaringer og fourageringer, kæmper de sammen med det danske korps. Utallige fanger, hvoraf dog de fleste reelt er overløbere, bringes ind i fællesskab med danskerne. Senere udgår eskadronen fra „28. Chasseurs à Cheval“ og den franske infanteribataljon, til gengæld fik man permanent to uhlaneskadroner tildelt.

Den sidste eskadron (den 1.) var normalt tildelt den 40. Division under divisionsgeneral Louis-Joseph Vichery, hvor den ofte ses opdelt i to selvstændige kompagnier. Det er muligt, at elitekompagniet herfra også benyttes af Davout til

Brigadegeneral François Antoine Lallemand (1774-1839). En meget afholdt general i dansk tjeneste og især en glimrende fører af let kavaleri.

sine rekognosceringer. Hans rekognosceringer foregik på følgende måde, som også kan bruges som et eksempel på, hvordan eskadronen selv ville udføre samme manøvre: man havde altid en blandet vedetkæde af ordonnanser og uhlaner foran og til siderne, og styrken var altid mindst i størrelse af en halv-eskadron og medbragte ekstraheste. Man red altid i galop (karriere), og kom man til en høj eller et andet punkt, hvor Davout ønskede at observere fra, dannedes øjeblikkelig en tæt kæde omkring punktet. Angreb fjenden et punkt af kæden, optog kæden kort kampen, mens hovedstyrken på et øjeblik var som blæst væk og først derefter fulgte kæden. (S.A. Sørensen, side 98.)

Ved felttogets begyndelse 17. august danner uhlanerne sammen med 1. kompagni *Holstenske Skarpskyttekorps* fortroppen og har det held ved Mølln at angribe en trop kosakker, som fordrives med tab. Tre kosakker tages tilfange med 18 heste.

Den 28. august foretager *Avantgardebrigaden Lallemand* en opklaring mod Rostock. Uhlanerne danner fortrop under fremrykningen, støttet af en eskadron fra 28. *Chasseurs à Cheval*. Det kommer til en træfning ved Retschow, hvor den Svensk/Mecklenburgske Division har indtaget en stærk stilling. Fire eskadroner fjendtligt kavaleri rider frem til angreb, (2 prøjsiske husareskadroner *von Schill* og 2 svenske eskadroner fra *Skånske Carabinierregiment*). De to „franske“ eskadroner har imens gjort holdt på linie og skjuler dermed, at fire danske kanoner fra 3 pd. *batteriet Gerstenberg*, indtager skudstilling bag eskadronerne og på et givet tegn, da fjenden er på kardæskafstand, viger man på kommando pludselig ud til siden og demaskerer dermed halvbatteriet, som øjeblikkeligt virksomt beskyder det svensk/prøjsiske kavaleri - og dette går hurtigt tilbage i uorden. Da fjenden bagved står i en stærk forsvarsposition, forfølger man ikke, og kampen udvikler sig i stedet til en kraftig artilleriduel. Kort efter går man tilbage, da man har nået sit mål. Under tilbagetrækningen dækker kavaleriet effektivt bagtroppen. Under en kort gadekamp i Wismars gader, hvor fjenden fordrives med tab, såredes to uhlanofficerer af sabelhug.

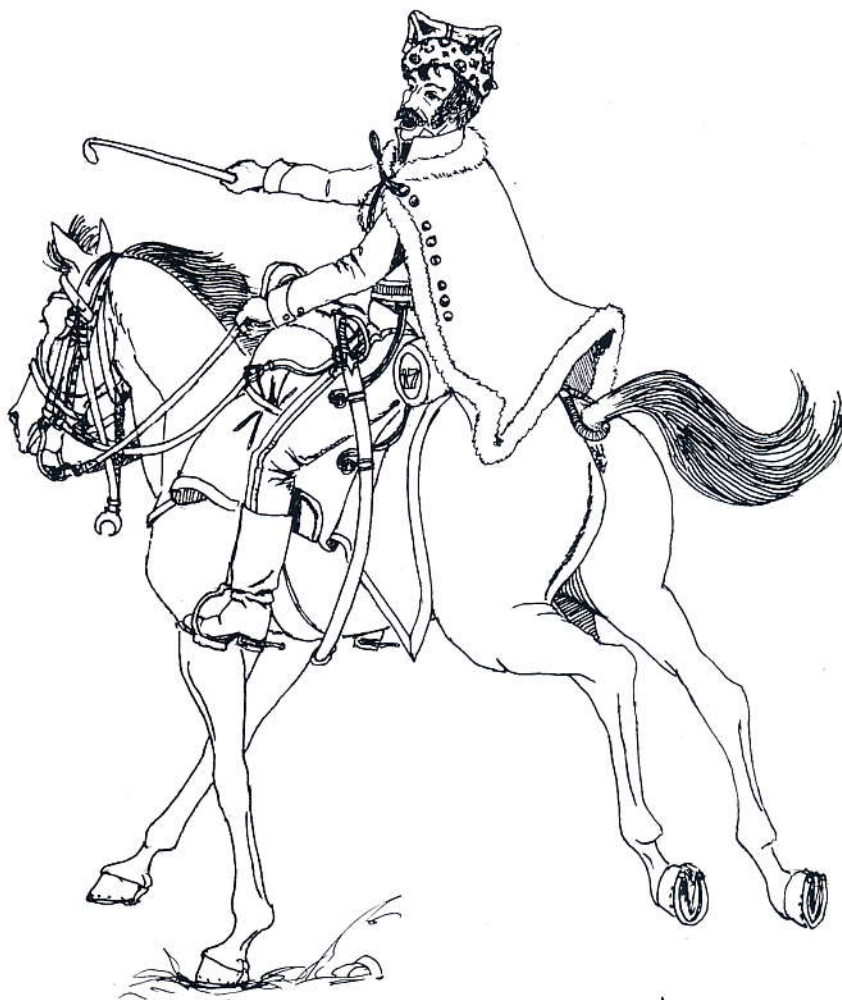
15. september har 17. Uhlaner følgende styrke i felten: 1. eskadron med 19 officerer, 156 mand og 221 heste befinder sig ved 40. Infanteridivision ved Zietnen. 2. og 3. eskadron med en samlet styrke på 24 officerer, 262 mand og 327 heste underlagt *Avantgardebrigaden* i Lübeck.

Bræstrup udtaler følgende i et privat brev dateret d. 21 september 1813: „...*Det franske Kavaleri her (Ratzeburg) består af Chasseurs à Cheval, Dragoner, Ky-rasserer og polske Lanciers. De sidste ere smukke, stærke og adrætte Folk og sikkert prægtige Soldater, men for resten de plumpeste og brutaleste Bæster i Kvar-tererne (!)*“ Han havde lige delt kvarter med otte Uhlaner, kan man se tidligere i brevet og dette har nok farvet hans beskrivelse! (S. A. Sørensen, side 46)

I et brev fra stabskaptajn F.C.E. von Scholten 21. september 1813, som beskriver kampen ved Zarrentin, omtaler han seks fanger taget her (fra Den Hanseatiske Legion?): „... *Alle klædte i graa Kaput-kjoler, havde de to ingen Bukser, røde engelske Kjoler med Tresser på, hvoraf på den ene Ærmerne vare så lange, at Hænderne på Karlen sad i Albuerne af Kjolen. Alle have de Sandaler i stedet for Sko og somme kun en slig. De to vare Polakker og bleve straks antagne som*

Lanciers, armerede og gik straks med mod Zarrentin mod deres for en halv time siden værende Kammerater².“

I brevet nævnes det ikke, om der er tale om de før omtalte fanger/desertører, men det kan være dem, som deltog i en anden episode, som von Scholten omtaler i samme brev: „... *På den venstre Fløj lidt efter der, holdt nogle polske Lanse-dragere og nogle hanseatiske Desertører på en lille Høj og havde posteret en del (danske) Husarer (i baghold) bag Banken, raabende bestandig til Hanse-aterne: Kom hierhin, hierhin! Hier könt Ihr gefangene machen. Komm Kamme-raten, darauf los! Etc. Etc.. Hansar-scherne kom vel nærmere, men lugtede Lunten og skød på Polakkerne. Du skulde da have hørt et væld af polske Eder, der i en Strøm paa engang fløj ud, og saa Lansen langt ind og midt iblandt bemeldte Hansarscher, der som sædvan-lig smurte haser...*“ (S.A. Sørensen, side 73 og 74).

Officerer har altid forstået at klæde sig, og denne officer fra 17. Uhlan er ingen undtagelse! Mørkeblå kurta med regimentsfarvede (røde) opslag, krave og kantninger. Røde bukser med guldbesætninger. Blå polsk kappe med hvide pelsbesætninger, rød hue med leopardskinds huebånd.

I et andet brev fra den 29. september 1813 fortæller han følgende lille historie: „ ...Jeg vil fortælle dig (om) En parlamentering, jeg så ved Lübeck. Næmlig: nogle depecher skulde leveres de prøjsiske forposter (Sandsynligvis von Schills Husarer). Dette havde været meget simpelt, men de franske ville rekognoscere tillige paa en ikke farlig måde. Et Regiment polske lansedragere rykkede da ud og gik mod de prøjsiske forposter og meget pænt i skridt, trykkede saaledes vedtæken og Feltvagten tilbage, indtil korpset kom i ånde. Så snart Prøjsjerne skød første skud, for som et lyn trompeterne frem, og depecherne blev overleverede. Nu kom den Prøjsiske underofficer med sin feltvagt og bad om at måtte indtage sin gamle plads og det blev da tilladt, men Polakkerne ville være høflige og bød ham og Husarerne brændevin; de drak men så forbandet surt (ud) derved og så, det var hans egen flaske, som var taget i hans Bivuaak af polakkerne. Du tror ikke hvad Prøjsjerne skar et komisk ansigt... ”(S.A. Sørensen, side 89)

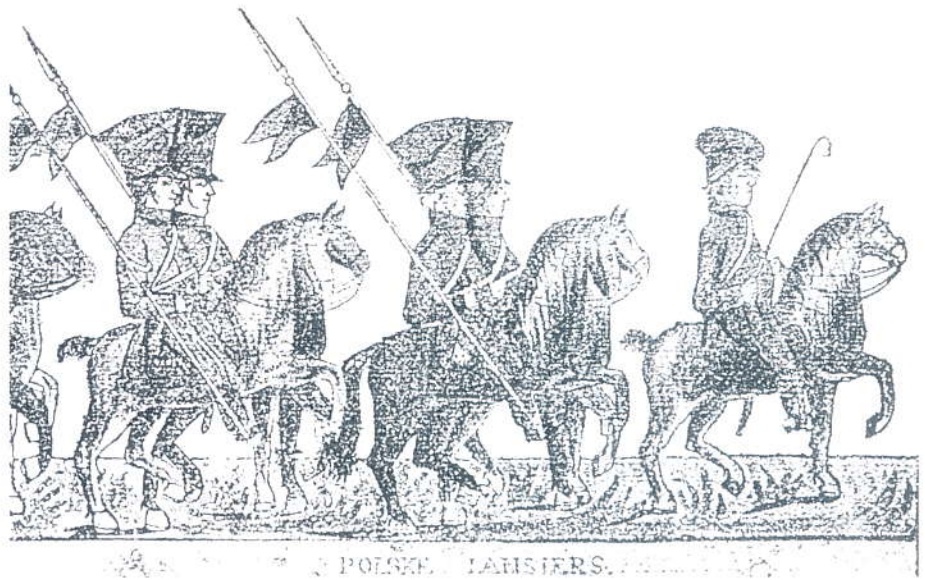
24. oktober har general Lallemand den ærgrelse, at en af hans adjudanter, løjtnant Petrofsky, med 24 uhlaner deserterer, den eneste gang vi hører om alvorlige deserteringer fra regimentet.

Under en af de utallige forpostkampe 11. November, kaster man von Schills Husarregiment og en 16 årig sekondløjtnant ved navn Casiser (?) tilfangetager regimentschefen, den prøjsiske Major v. Schill. Han må overgive sig efter en drabelig kamp på sabler. Han var bror til den ved Stralsund i 1809 dræbte oprørsleder og chef for et frikorps oprettet i broderens navn bestående af to prøjsiske husareskadroner dannet af detachementer fra flere forskellige prøjsiske husarregimenter.

Auxiliærkorpset og 17. Uhlaner skilles fra Davouts korpset

Den 30. november skiltes franskmændenes og danskernes veje, idet Davout med sit korpset, efterhånden trak sig ind i Hamborg, medens de danske tropper gik mod Rendsborg for at forsvare Jylland mod den tidligere franske marskal Bernadotte, nu kronprins Karl_Johan af Sveriges tropper. Det svenske korpset var forstærket med Korps Wallmoden, bestående af russere, hannoveranere og tyske frikorps. Efter en række smukke tilbage-togskampe ved Bøden, Bornhøved og Sehested samt talrige forpostfægtninger, nåede danskerne sikkert Rendsborg, den centrale hovedfæstningsby i Holsten.

17. litauiske Uhlanregiment fulgte sammen med et mindre fransk detachement,

Det 17. Litauiske i Ribe. Samtidig tegning. Desværre er den eneste kopi, der findes, meget ringe, men den giver stadig interessante detaljer bl.a. om uniformer og seletøj.

sammensat af infanteri, artillerister og marinere, som havde ligget i Lybæk og Warnemünde, de danske tropper³ i Avantgardebrigaden Lallemand. Avantgardebrigaden var nu bagtroppen for det danske tilbagetog. Den 2. december havde 17. Uhlaner en større kamp mod fjendens fortropper, som afvistes. De næste dage har de flere småkampe med fortropper fra den svenske kavaleridivision Skjöldebrand, som følger efter Avantgarden. Den 7. december når de landsbyen Bornhøved, som resten af Auxillærkorpset netop havde forladt, kun efterladene to jægerkompagnier og to kanoner for at hjælpe avantgarden igennem det snævre terræn.

C.F von Höegh fortæller følgende i sin „Vertraute Mittheilungen“, side 76 og 77, om de litauiske Uhlaners indsats ved Bornhøved. Han lader et øjensvidne fortælle, det er højst sandsynligt hans egen søn, kaptajn T.F von Höegh, der var ved Oberst Waldecks stab og fulgte fægtningen fra l. parket: „...Den ydre Bagdækning for Lallemands (avantgarde) Corps bestod af Jægerkompagniet Fischer og 30 Lansenerer under kaptajn Jordan og løjtnant Kowalefsky som hele den lange Vej (i det flade hedelandskab) mellem Segeberg og Bornhøved dygtigt havde tumlet med Fjenden. Da Lallemand nærmede sig Defileet og Vejen til Bornhøved forberedte han sine Dispositioner for Gennemmarchen og red derefter selv tilbage (til Prinsen af Hessen) for at skaffe sig Efterretning om Opstillingen bag Byen, som han ikke kunne se eller kendte, men efterlod en af sine Adjudanter med ordre til, at hvis Fjenden angreb, at trække de polske Lansenerer

og Schütz 2 Kanoner tilbage (bag infanteriet) for om muligt at redde dem. Dog før han nåede Byen gjorde Fjenden ved at forstærke sine Flankører Mine til Angreb. Begge Kanonerne traf godt, men skød langsomt som det Danske Artilleri havde for vane og havde i det nævnte Tidsrum ikke engang Kardæsker ved Hånden. Adjudanten så Faren og beordrede øjeblikkeligt Flankørerne fra Lansenererne til at gå tilbage, så Infanteriet kunne få frit Skud. Desværre da Kaptajnen var kendt for sit store Mod, holdt han Stillingen for længe. Samtidig befalede Adjudanten Artilleriet tilbage og Infanteriet frem, hvilket også skete men for langsomt og i det samme Øjeblik styrtede hele det fjendtlige Kavaleri frem mod Stillingen, brød igennem Skyttekæden, bragte Artilleriet i Uorden og tvang de polske Flankører tilbage, men kun under stadig Kamp og mange Fjender fik Sår af deres Værger ... “. Det svenske kavaleri afvises under en hård kamp mod det overlegne infanteri, i det for dem ugunstige terræn og spredes totalt ud over heden, hvilket bevirker at svenskerne helt taber følingen med danskerne i de kommende dage og ikke aner, hvor de bevæger sig hen! Det bliver afgørende for det videre forløb og er med til at sikre os sejren ved Sehested.

C.F von Höegh ville også korrigere en fejlagtig kritik af uhlanerne: „... Man vil gerne beskyldte dem (fra dansk side) at de ved Bornhøved svigtede (var feje!). Dette er en absolut usandhed og imellem de forsprængte flygtninge som efter slaget nåede Preetz, var der (mindst!) lige så mange af vore folk og stykkuske, som der var Polakker (Og det var dem som

Kampen ved Bornhoved 1813. Svenske Mörnerhusarer angriber danskerne, I baggrunden ses 17. Uhlaner. Akvarel af Carl Johan Ljunggren 1815.

spredte den største panik!). At de også her kæmpede lige så bravt, som man før var vant til fra deres side er uden tvivl“.

Morgenen før slaget ved Sehested 10. december, dannede de litauiske uhlaner forspidsen af avantgarden støttet af Holstenske Skarpskyttekorps og løb her ind i 3. og 4. Bataljon Russisk-Tyske Legions bagage, som sorgløst bevægede sig efter brigaden Wardenburg mod Gross Wittensee, og startede dermed dagen med det første vellykkede angreb: *“...Pludselig sprængte Uhlaner i flagrende hvide Kapper ud af Morgendisen, næsten ikke til at skimte, med trukne Pistoler og lige imod Vognkolonnen. Overraskelsen var stor, man vidste jo at Danskerne ingen Uhlaner havde i deres Hær(!). Men da Vognene kom i Uorden og nogle Ammunitionsvogne i Spidsen (fortvivlet) forsøgte at vende, indså Bedækningen (ca. et kompagni), at der var tale om et virkeligt Angreb...”* (von Quistorp, side 190).

17. litauiske Uhlaner erobrede ca. 25 vogne og 60-70 fanger inklusive to syge officerer, som blev fundet i en vogn.

Der er ikke opgivet tab for 17. Uhlanregiment. Resten af dagen dækkede man korpsets flanke og ryg og senere marchen til Rendsborg uden at komme i kamp.

Om 17. Uhlanregiments indsats i Slaget ved Sehested har Prins Frederik af Hessen følgende udtalelse i sin officielle

rapport til kongen af 8. april 1814 under rubrikken: *„Navnefortegnelse over de personer som i Fægtningen ved Sehested den 10. December 1813 have fortrinligt udmærket sig“*. Først nævnes de danske enheder og så omtales:

17. regiment polske Lanciers 2 eskadroner:

“Oberst Brezchaffa førte dem foran Holtsee frem imod fjendens Avantgarde, afskar i forening med 1ste Bataljon Holsten skarpskytter en del som blev gjort til Fange.

Oberstløjtnanterne Strowsky og Tyzkiewicz var meget aktive ved forfølgelsen af Fjenden og opmuntrede de unge Polakker til at gå rask frem...” (S.A Sørensen, side 161)

Regimentet nævnes også på lige fod på sejrsmonumentet, rejst i landsbyen Sehested i 1821, imellem navnene på de danske deltagende enheder. Monumentet står der flot endnu, og er et besøg værd.

Straks danskerne var nået ind bag fæstningen Rendsborgs mure, kom der opfordring fra den svenske kronprins Karl-Johan Bernadotte om at overgive sig og udlevere de franskmænd og „polske“ lansenerer, der befandt sig i fæstningen, som fanger.

Prins Frederik af Hessen afslog opfordringen med den spydige kommentar: *„At han stadig var i besiddelse af en in-*

struktion for fæstningskommandanter; netop udfærdiget af Prinsen af Ponte-Corvo“.

Og netop den bog havde prins Frederik, som kommanderende general i Norge, fundet så glimrende, at han havde ladet den aftrykke og uddele til alle sine fæstningskommandanter dér: *Nu havde han også i sinde selv at følge bogens fortrinlige instruktioner - altså under ingen omstændigheder overgive sig uden kamp til det sidste!*“ (Steemann)

Da den svenske kronprins således ikke kunne komme igennem på det punkt, forsøgte han at få udleveret i det mindste brigadegeneral Lallemand, som de allierede og specielt de franske royalister⁵ meget gerne ville have fat på, idet han dels var en fremragende general og derudover en af Napoleons mest trofaste støtter.

Selv om Karl-Johan forsøgte at forklare det ved sin store højagtelse og beundring for Lallemand, afvistes også dette krav.

Tilliden til den svenske kronprins forsikringer var af gode grunde ikke stor!

Prins Frederik af Hessen og den svenske kronprins indgik den 16. december en gensidig våbenstilstand for 14 dage. For en sikkerheds skyld sendte man den 20. december Lallemand forklædt som såret dansk officer igennem de fjendtlige linier til Slesvig.

Her opholdt han sig i en periode, på Landgreve Carl af Hessens foranledning, for at rådgive ham i forsvaret.

Derefter rejste han til København, hvor han blev modtaget med stor begejstring af byens borgere, og personligt af Frederik VI gjort til storkorsridder af Dannebrogordenen.

Prins Frederik ville ikke udlevere uhlanerne, men gerne have dem ud af fæstningen sammen med hovedparten af det danske kavaleri, idet de ikke var til nytte i forsvaret af fæstningen og kun tærede på provianten. Han foreslog derfor den 21. december Karl-Johan, at de sendtes i kantonnement i Jylland, indtil freden var sluttet, medmindre krigen blev genoptaget, men fik intet svar. Den 27. december er alting forberedt til, at litauerne, sammen med Holstenske Ryttere, Fynske Lette dragoner og et 3pds kørende batteri, skal slå sig igennem til Slesvig. Samme morgen indgik danskerne imidlertid en forlængelse af våbenstilstanden med de allierede tropper omkring fæstningen, og en af forudsætningerne i aftalen var, at man ikke måtte foretage troppebevægelser. Litauerne måtte altså blive i Rendsborg indtil videre.

De fransk/polsk-litauiske detachementer ved det danske Auxilliærkorps december 1813

Brigadegeneral baron François Lallemand var chef for avantgarden. Med sig havde han en stab på 3 officerer: kaptajn Carré (15. lette Regiment), løjtnant Clerici fra ingeniørerne og hans polske ordonnansofficer løjtnant Lappas (17. Uhlaner), som alle forlod korpset sammen med Lallemand for at rejse til København.

Oberstløjtnant Loici, som havde været pladskommandant i Warnemünde og overtog kommandoen efter Lallemands afrejse, da han havde den højeste anciennitet.

Kaptajn baron Viarisse (111. Linieinfanteri), som fransk forbindelses-officer ved Prinsen af Hessens stab.

Et fransk dragondetachment på 17 underofficerer og menige, som sandsynligvis efter fransk praksis gjorde tjeneste som guides i Lallemands stab.

17. litauiske Uhlanregiment (halvregiment) i to eskadroner under ledelse af oberst Brezcheffa. Eskadronscheferne (i de danske lister kaldet oberstløjtnanter) var Strowsky og grev Hendryk Tyszkiewicz. Regimentet bestod derudover efter

danske opgørelser af 29 officerer, 5 officianter (stabssergenter/officerskadetter?) samt 293 underofficerer og menige. I alt 330 uhlaner med 406 heste⁶.

Et infanteridetachment fra 15. lette Infanteriregiment under kaptajn Melac med 30 underofficerer og menige.

Et artilleridetachment uden kanoner, under en kaptajn med 18 artilleri og marineunderofficerer og menige. Marinerne gjorde tjeneste som pontonniers, mens artilleristerne havde betjent et antal fæstningskanoner i Warnemünde (Steeermann, side. 748⁷).

Herudover var der tre fra i Lübeck strandede toldembedsmænd, 6 magasin- og interdanturembetsmænd⁸ samt enkelte civile, officerskoner og deres familier.

Ved trænet var flere rejsevogne for officererne samt nogle træ- og bagagevogne.

Fredsslutningen

Der blev sluttet fred i Kiel den 14. januar 1814, og alle fjendtlige tropper nu vore „allierede“ - forlod snart efter Holsten, for at fortsætte kampen mod Napoleon ved den nedre Rhin. Kun forblev general

⁴ Den 11. November overvinder uhlanerne von Schills Husar regiment, og en kun en 16 årig polsk sekondløjtnant tager regimentschefen, den prøjsiske major v. Schill, til fange efter en drabelig kamp på sabler.

Benningsen med et sammensat korps for at opretholde belejringen af Davout i Hamborg⁹.

Det var i aftalen bestemt, at en dansk division skulle forenes med Bernadottes tropper i kampen mod Napoleon¹⁰, medens resten af de danske styrker skulle sættes på freds fod.

Man havde villet udveksle de franske tropper i Danmark med de danskere, som stadig befandt sig i Hamborg, men man glemte i skyndingen at få en passus herom med i fredstraktaten, så litauerne og de franske blev i Danmark. På grund af forsyningssituationen blev litauerne straks sendt ud af Rendsborg til Flensborg, og den 13. februar bestemmes det, at de skal indkvarteres i Ribe og byens omegn.

Gehejmestatsminister Rosenkrantz stillede forslag til kongen om at afvæbne de franske tropper, men kongen nægtede at gå ind på dette. Prins Frederik af Hessen talte litauernes sag og fremsendte til kongen en skrivelse, hvori regimentet beder om at måtte forblive under kongens beskyttelse og i samme forfatning, som de er nu (bevæbnede), uden at behandles som krigsfanger eller tvinges til at tage tjeneste, men forblive roligt i landet indtil de enten kunne blive udvekslede, eller frit returnere til Frankrig.

Fra Karl-Johans side kommer et tilbud om, at Litauerne kan træde i svensk tjeneste, han har allerede et fremmedregiment bestående af „franskmænd“ (infanteriregimentet *Royal Suede*) og vil vel også gerne have et „polsk“ kavaleriregiment, men det afvises bestemt af litauerne.

Trompeter i czapka fra en almindelig eskadron. Uniformen følger ellers den før nævnte elitetrompeters, men epauletterne er her hvide. Saddeldækket er her blot et saddeletæppe og sadlen direkte lagt derover.

17. Uhlanregiments situation i begyndelsen af 1814

I begyndelsen af 1814 er regimentet reelt opdelt i to dele. En mindre del er stadig med Davout i Hamborg (Hvad der er tilbage af 30. lette Kavaleribrigade er nu under kommando af den polske brigadegeneral Piotrowski¹¹), og resten er i Danmark/Ribe.

Detachment i Hamburg 16. marts 1814

Oberst Konstantin Rajecki og stab
1. eskadron: 24 officerer 146 menige
Detachment af 2. eskadron: 5 officerer 24 menige.
Depoteskadron (størrelse ikke opgivet)

Dette er en lidt (særdeles.Red) usikker fransk rekonstruktion af en elitekompagni eller stabshornblæser. I hvid kurтка med regimentsfarvede (røde) opslag, krave og kantninger. Svale-rederne er usædvanlige, man ville nok forvente røde frynseepauletter i stedet. Hvid pelsovertrukken chakot med Litauens våben i sølv.

Detachment i Ribe februar 1814

Oberst Brzechffa og stab
2. og 3. eskadron: 34 officerer 293 menige

Detachment i Danzig

Detachmentet i Danzig måtte overgive sig med den resterende besætning 29. december 1813.

Fred, men ingen penge!

De fransk-litauiske troppers ophold i Ribe Obersten med stab og 20 lansenerer skulle indkvarteres i selve Ribe (dette voksede senere til 20 officerer og ligestillede, samt ca. 130 underofficerer og menige), og eskadronerne fordeltes spredt over landsbyerne i omegnen De skulle forplejes som dansk militær efter reglementet af 9. maj 1806. Officerer skulle have bospisning hos kvarterværterne mod betaling.

Der blev indrettet lazaret i Ribes hospital, under hospitalsforstander Ussing, som havde haft samme hverv under den franske indkvartering i 1808.

Forud for regimentet med to dagsmarcher, ankom regimentsadjudanten sammen med løjtnant Hansen fra Slesvigske Jægerkorps' 2. bataljon, adju-

dant for oberstløjtnant Vethe af Slesvigske Infanteri regiment. Oberstløjtnanten var udset til kommandant i Ribe under indkvarteringen af de fremmede tropper.

De følgende dage ankom resten af regimentet og efter dem det franske detachment. De sendtes til de udpegede kvarterer, og alle kvarterværter fik travlt.

Snart opstod der desværre et alvorligt problem, da hverken 17. Regiment eller de øvrige franske tropper havde fået udbetalt løn siden november-december 1813. Det var Danmark, som stod for den forpligtigelse! Franskmandene kunne endnu en tid leve på deres medbragte enhedsmidler og kvitteringer, såkaldte „bons“, som de udskrev til betaling på enhedskassen ved indkøb. Problemet var måske ikke så stort for de menige, som fik naturalieforplejning og kun havde brug for lidt mønt til småfornödenheder, men officererne skulle selv betale deres forplejning, og regningerne voksede dag for dag.

Oberst Brezcheffa var selvfølgelig klar over den prekære situation og havde allerede fra Flensborg anmodet kongen om et „forsku“ på 10.000 francs (Mere korrekt: lidt af det forfaldne tilgodehavende, men obersten var høflig over for den bankerotte stat.).

Endelig 26. februar kom besked, at de fremmede skulle have udbetalt deres tilgodehavende for december og januar med 25.982 francs og 52 centimes. Og derefter ligestilles med danske tropper og have betaling i rigsbanksedler. Desværre var der gået kludder i pengeoverførslen, som var endt til (flere gange!) omveksling i Altona, men det vidste ingen af de involverede parter på stedet! Borgerne tror de fremmede tropper har fået penge, det samme gør generalkommisariatet. Stemningen mellem parterne bliver så ophidset, at selv oberst Brezcheffa hen i april må søge assistance hos kommandanten mod sin godt ophidsede kvartervært. Undervejs var litauerne og franskmændene, som ikke havde en skilling, begyndt at sælge af deres udrustning, så der måtte gribes ind. Og der kom stadig ingen penge.

Trods alt kom man alligevel godt ud af det med hinanden. Man forsøgte på bedste vis at underholde de fremmede, som man vidste havde kæmpet tappert for Danmarks sag. Men tiden begyndte at falde „lansedragerne“, som Ripenserne kaldte litauerne, lang i den lille provinsby, selv om man forsøgte at adspredde med forskellige „sociale aktiviteter“.

Landskabet lignede godt nok lidt det hjemlige, men det gjorde vel også

„Lansedragerne“ kaldte ripenserne litauerne, og forholdet var godt imellem dem og de lokale provinsboere. Først den 30. april 1814 kunne litauerne vende næsen hjemad mod deres elskede fædreland.

hjemveen større. Her bør nævnes, at der ikke findes nogen oplysninger i byens eller andre arkiver om overgreb, vold eller andet, som ellers kunne forventes med en sådan rask skare krigsvante soldater omkring sig. Alle parter har fundet sig pænt til rette, når bortses fra at litauerne uden tvivl hellere ville have fortsat deres kamp for et nyt Stor-Polen!

17. Uhlaner må gå i russisk tjeneste

Danmark var så småt begyndt at være bekymret over at have et fremmed regiment af bevæbnede og særdeles krigsvante soldater på dansk grund, nu da der ikke var behov for dem mere.

Penge kostede det, og litauerne ville også gerne hjem, hvis dette kunne lade sig gøre.

I midten af april var kongen i forhandlinger med general Bennigsen nået frem

til, at litauerne skulle „frivilligt afvæbnes“ og derefter: „Hjemsendes med Frederik VI's anbefaling til Zarens nåde¹²“. Det besluttes at forlægge Uhlanerne til Rendsborg, hvor en „frivillig“ afvæbning skulle ske. Regimentet får ordre til at afmarchere fra Ribe den 30. april. Som hjælper på marchen sendes major Stibolt.

Endnu havde regimentet dog intet set til den lovede løn! Kvarterværterne blev urolige ved marchforberedelserne. Hvad med betaling, når først debitorerne var væk? Major Stibolt kunne dog sætte trumf på ved at erklære, at betaling til Ripenserne først fandt sted, når 17. Uhlaner var væk! Hvad gør en lille borger så!

Lige-ledes forklarede man litauerne, at penge kunne de kun få i Rendsborg, hvilket selvfølgelig hjalp på lysten til afmarch.

Dette nummer er vedlagt giroindbetalingskort for 2004.

Såfremt Du er på nettet, må Du også meget gerne påføre Din mailadresse.

I vore dage er det jo en nem og billig måde at kommunikere på.

Pengenes rundtur var imidlertid fortsat, så de var blevet vekslet for fjerde gang - nu til udbetaling i mindre summer forskellige steder på marchruten.

Major Stibolt skulle så på vejen søge at få indkasseret og udlevere kontanterne til oberst Brezcheffa¹³. Det lykkedes da også at få indløst de fleste af de tilgodehavende penge, men ikke alle, og han stod derfor med et personligt tab, da han havde udbetalt visse beløb på forskud til oberst Brezcheffa og oberstløjtnant Loicy. I Rendsborg kom endnu lidt kontanter, så det til slut "kun" var 4.800 Rdl der manglede¹⁴.

Samtidig med 17. Regiment nåede Rendsborg den 4. maj 1814, fik prins Frederik meddelelse fra den russiske general Benningens, at Storfyrst Konstantin (zarens broder) nu var generalissimus for de polske tropper og alle polske regimenter „i den tilstand, de i øjeblikket er i“.

Zaren beordrede samtidig, at: „Disse lanciers skulle blive så længe i Holsten, til Hamborgs franske garnison var afmarcheret“ (efter Steemann). Napoleon var nemlig den 6. april abdiceret, men Davout, som nu i et år havde holdt Hamborg, ville ikke overgive sig til Benningens men kun til en fransk repræsentant fra den lovlige regering. Det blev efter nogen venten general Maurice Gérard, som bragte den besked.

Franskmændene fik lov straks at tage til Hamborg, medens 17. Regiment sendtes til Segeberg for at være nærmere til grænsen. Detachmentet i Hamborg forenede sig med regimentet her. Samme dag kom ordren til hjemmarch, idet freden var sluttet i Paris. Den 31. maj afmarcherede så 17. litauiske Uhlanregiment fra Danmark - og som Steemann skriver: „Det skulle netop være en meneskealder, inden andre fremmede tropper passerede grænsen.“

Regimentet drog så mod Litauen og hjemstavn.

Gennemmarchen af Tyskland var præget af lokalbefolkningens fjendtlige indstilling¹⁵, men den 25. august 1815 endte alt lykkeligt i Posen, hvor de hjemvendte krigere selvfølgelig blev hyldet varmt af borgerne og nu skulle finde sig til rette med endnu engang at være en del af det storrussiske rige.

Noter:

¹Lallemand var en af den franske hærs bedste kavalerigeneraler og havde flere gange udmærket sig, især i Spanien, hvor hans kavaleri flere gange havde slået det engelske. Han blev hurtigt afholdt mellem alle i Auxilliærkorpset. „Generalen med den røde hue/au bette rø luh“, som han kaldtes blandt de danske iflg. Sten Stensen Blicher i novellen „A Bindstov“. For en nærmere beskrivelse se også C.F von Höegh: „Vertraute Mittheilungen“.

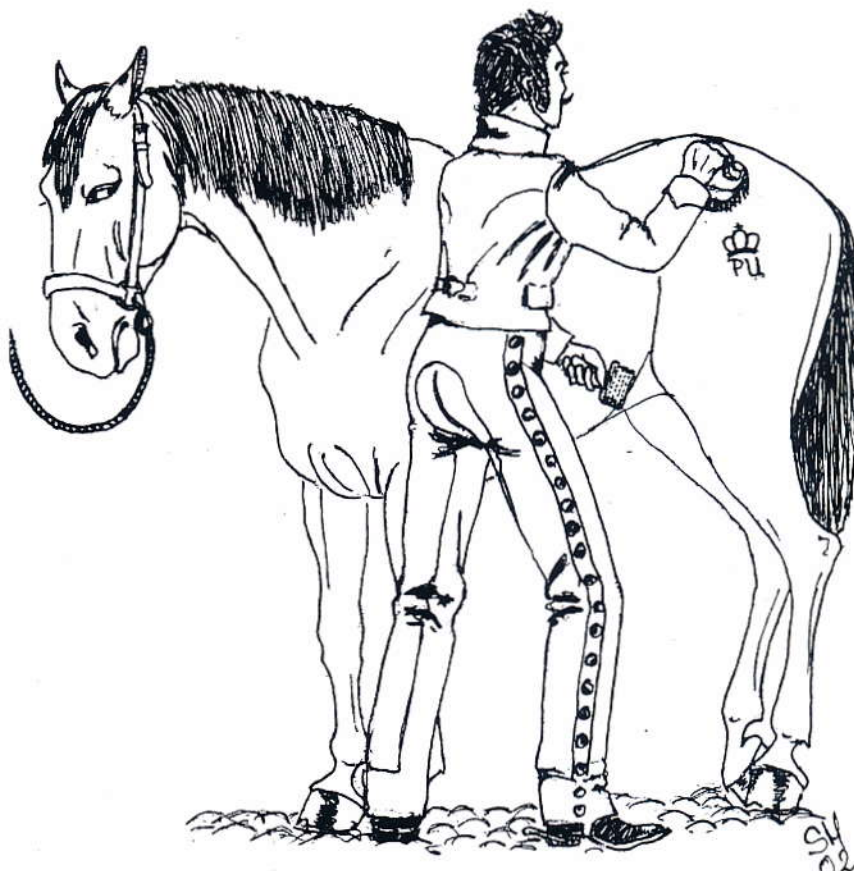
²Det var meget almindeligt, at franskmændene antog overløbere i 13. Armékorps. Selv den kommanderende for 3. Division, General Loison, havde i sin personlige stab på et tidspunkt ansat ti husarer og en officer fra det 2. russisk/tyiske Husarregiment, stadig klædt i deres sorte russiske husaruniformer, som sine personlige ordonnanser!

³Davout beholdt *Jyske Dragonregiment*, som franskmændene havde stor respekt for. Regimentet fik lov at forlade Hamborg (Wandsbeck) den 8. december om morgenen og slog sig derefter under utallige småtræfninger alene igennem fjendtligt territorium til

Jevenstedt, som var besat af Rendsborgs Garnison, hvortil det ankom den 9. december om eftermiddagen. Det kan læses nærmere herom i f.eks. S.A Sørensen: „Auxilliærkorpset 1813“ eller i „Jyske Dragonregiments historie“.

⁴Bernadotte, nu kronprins Karl-Johan af Sverige, var af Napoleon givet titlen Prins af Ponte-Corvo, hvormed "venligt" hentydedes til Bernadottes forræderi mod Napoleon(!)

⁵Lallemand returnerede til Frankrig i maj 1814, hvor han fortsatte sin karriere - men nu under Bourbonnerne, hvilket var ham meget imod. Som aktiv Bonapartist var han sammen med sin bror Henri (artillerigeneral) og general Lefebvre-Desnoettes den 6 marts 1815 involveret i et mislykket oprørsforsøg, som fandt sted samtidig med Napoleons landgang i Sydfrankrig. De endte i stedet i fængsel. Løsladt ved Napoleons magtovertagelse og forfremmet til divisionsgeneral samt chef for „Chasseurs à Cheval de la Garde Imperiale“. Han deltog i slaget ved Waterloo, hvor han såredes let. Han fulgte Napoleon på dennes flugt og tilbød at følge ham i eksil, men afvistes. Derefter fange hos englænderne på Malta, mens den nye franske

Heste var noget litauerne forstod sig på, og i modsætning til deres franske kolleger brugte de meget tid på at passe dem. Det var også noget, som vakte de danske kavaleristers respekt.

regering dømte ham til døden i absentia. Englænderne løslod ham kort efter, og et liv som flygtning startede. Dette bragte ham til Tyrkiet, Egypten og USA, hvor han med andre flygtninge dannede „*Champ d'Asyle*“ og aktivt, men uden held, planlagde Napoleons genrejning. I 1823 deltog han i oprøret mod bourbonnerne i Spanien, men igen uden held. Derefter strejfedes han om, for at ende endnu engang i USA. I 1830 blev bourbonnerne fordrevet fra Frankrig, og Lallemand fik lov til at gense sit elskede fædreland. Han fik sin militære rang og sine privilegier tilbage. Resten af sit liv havde han forskellige militære kommandoer og døde af et hjerteslag i Paris den 9 marts 1839.

⁶Antallet af heste kan måske forbavse. Franske regimenter havde på denne tid ofte underskud af heste, således at en del mandskab midlertidigt var til fods, men det var ikke tilfældet her. Officerer havde op til 3 heste/hver, oberster flere og en del private oppassere/tjenere havde egne heste.

⁷De betjente ikke, som Steemann skriver, et batteri franske kanoner ved Auxiliærkorpset. Dette blev betjent af dansk mandskab organiseret i batteriet „*Køje*“ og bestod af fem franske 6 pd. kanoner, en østrigsk 6 pd., to franske 24 pd. haubitsere og to danske 10 pd. haubitsere. (Se også *Chakoten* 1995, Årgang 50 nr. 1. og 2.: „*Det Franske Artillerisystem 1803*“).

⁸Embedsmændene og tolderne var ikke som sædvanlig en del af den franske hær, selvom også

disse etater havde et militært præg og tolderne bar våben, men en del af administrationen af området, og de havde været ansat i Lübeck og omegn. Man skal huske på, at Lübeck fra 1806 til 1813 var en del af det franske kejserrige, som langs Elben da grænsede op til Kongeriget Danmark. Tolderne og de øvrige var blevet afskåret i Lübeck under kampene.

⁹Davout holdt Hamborg indtil Napoleons (første) eksil. Først den 27. maj 1814 evakuerede han byen efter ordre fra den nye magthaver, Ludvig XVIII, og kun efter stærke garantier.

¹⁰Danmark var både som nation og rent militært totalt udmattet af krigen, dybt chokeret over tabet af Norge og følte sig svigtet af sin gamle russiske allierede. Modvilligt gjorde man sig alligevel klar til at opfylde sine nye forpligtelser og skabe et nyt korps, som også blev afsendt, men „kom for sent“ til at deltage i kampen mod Frankrig, hvad nok også de fleste var glade for.

¹¹Iflg. Chelminsky så indgik (der) i 1814 også detachement fra 7. og 8. (polske) samt 9. (tyske) „*Régiment de Lanciers Polonaise de la ligne*“. Da Hamborg var remontedepot (hestedepot) for mindst 25 forskellige kavaleriregimenter, er der nok tale om mindre detachement afsendt for at modtage nye heste og afskåret fra hovedstyrken her.

¹²Prins Frederik af Hessen, som den hædersmand han var, var noget betænkelig for, hvad der derefter kunne ske med litauerne og bruger som omvendt begrundelse, at man ikke ved, hvordan litauerne vil forholde sig til denne „frivillige

afvæbning“. Han gør samtidig opmærksom på, at det let kan blive ubehageligt. „hvis småpartier af disse folk, der er vant til krig og rov, giver sig til at gennemstrejfe landet.“ I stedet foreslår han at lægge en marchrute til Rendsborg, således at hvil holdes i Rendsborg (omgivet af dansk militær). Der kan man så overbringe dem budskabet om „frivillig afvæbning“. Kongen bifalder forslaget, men afvæbningen bliver ikke nødvendig pga. fredsslutningen.

¹³At man i Ribe var klar over, at danskerne var litauerne tak skyldige for deres krigsindsats ses, da der fra officiel side bedes om indsendelse af opgørelse af udgifter. Så svarer flere stolt, at såfremt udgiften fradrages officerens løn, når manden har mistet alt i krigen, ja så ønsker man intet. Ligeledes hvis det er kongens privatkasse, der skal betale. Er det derimod Ribe og omegn, der skal udrede - ja så beder man blot om dekort i beregningen, for hvad man har udlagt.

¹⁴De tilgodeberinger i Ribe, så derimod intet til deres tilgodehavender, og der var stadig problemer omkring dette mange år efter. Således havde Ribepresten, hr. Koefoed, snuppet indkvarteringsgodtgørelserne, og hans bo dømtes ved en kommissions dom i 1822 til at betale 38.317 Rdl. sedler eller 5.030 i sølv til diverse offentlige institutioner.

¹⁵En meget naturlig reaktion og utvivlsomt gengældt fra litauerne!

Fortsætter næste nummer med uniformerne.

The Guards Museum

af Mogens Chr Friis

Dette museum er beliggende i Wellington Barracks, Birdcage Walk, midt mellem Horse Guards Barracks og Buckingham Palace. Det er samtidig hjemsted for Grenadier Guards Regiment. Kasernen er en typisk stor London bygning fra ca. midten af 1800 tallet, malet hvid/creme. Museet er placeret i en ny fløjs underetage med en let adgang og aircondition. Formålet med museet er bl.a. at kunne vise publikum og nye rekrutter noget af regimentets historie på en letfattelig måde. Museets størrelse er begrænset, men udfylder til fulde dets formål, og det er alle "godbidderne", som vises frem.

Her vises våben, uniformer, malerier af berømte chefer og fra forskellige slag, lige fra regimenterne blev oprettet: Scots Guards 1642, Coldstream Guards 1650, Grenadier Guards 1656, Irish Guards 1900, Welsh Guards 1915 og op gennem alle de krige, som England har været involveret i siden da.

Der vises specielt krigen mod Frankrig, i kolonierne, WWI og WWII, samt de efterfølgende krige på Falklandsøerne, Gulfkrig I og nu også II.

Garderegimenterne består i dag hver af 2 bataljoner, en i aktiv tjeneste enten som vagtkompagnier eller som afgangsvær

til andre brigader, som bl.a. deltog i krigen i Irak, den anden er uddannelsesbataillon, som bl.a. afgav mandskab til brandslukning i forbindelse med den store strejke blandt engelske brandfolk, og hvor garderne var "slangetæmmere" og redningsfolk i lange perioder i foråret 2003.

Museet viser i et specielt rum med store glasvægge en fremragende udstilling af tinsoldater 54mm visende garderegimenterne fra det meste af verden, og op gennem tiderne, bl.a. bemærkedes det udover de engelske garderegimenter, også Frederik den Stores "Riesengarde" med "mini" musikkorpset af små drenge, malede som negre. Men jeg så ikke nogen dansk gardeenhed, hvilket jeg nærmere vil undersøge. Det var måske noget for Chakoten, at sponsorere en sådan enhed?

Over for indgangen til museet ligger garnisonskirken, som ramtes af en tysk fuldtræffer i 1944, hvor over 120 kirkegængere omkom. Kirken blev genindviet i 1964, og bruges i dag som garnisonskirke for Grenadier Guards, flot og enkelt dekoreret indeni med faner fra alle vægge, nogle meget gamle, som er så slidte at man kan se igennem dem. Ligeledes er der langs siderne små sidekapeller, til minde om de faldne fra de fem garderegimenter, og hvor særligt berømte personer er fremhævet, og i hvilke slag de er faldet.

Museet har i en bygning ved siden af "The Guards Toy Soldier Centre", som desværre ikke blev besøgt da der var lukket den pågældende dag. Men som der står i brochuren: "Dette samleres paradis findes ved indgangen til museet. En specialistbutik tilbyder her et meget stort udvalg af moderne og antikke modeller og legetøjssoldater af mange berømte modellører, samt et stort udvalg af militære souvenirs og musik".

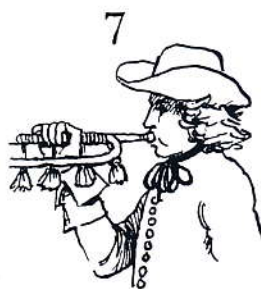

Irsk ulvehund, mascot for Irish Guards.

FRA
ARKIVER
 SAMLINGER
 7

RYTTERE FRA DE SKÅNSKE KRIGE vist på Møinichens malerier i Audienshuset på Frederiksborg Slot.

Maleren Claus a Møinichen blev af kong Christian d. 5. bestilt til at male en serie billeder, der skulle skildre kongens triumfer i Skåne 1675 – 1679. Billederne blev malet i årene 1686 – 88, altså 10 år efter begivenhederne fandt sted. De samme begivenheder blev skildret på Rosenborg gobelinerne af Bernt van der Eichen og i en serie kobberstik af hollænderen Romeyn de Hooghe. De sidstnævnte har utvivlsomt været mere eller mindre forbillede for både Møinichen og van der Eichen.

1. Rytterofficer. Sort hat med guldbesætning. Rød kjole m. guldbroderi og gule knapper. Lys- okker foer, ærmeopslag og kårdegehæng. Hvidt halsbind. Gule bukser. Rødt skaberak og pistolhylstre med guldbroderi. Mørkebrune handsker med guldbroderi.

2. Rytter. Gul kjole (køllert) med røde ærmeopslag. Rødt bandoler kantet med guld. Patrontaskebandoler er sølv ell. hvidt. Rødt gehæng med guldbroderi. Gul-brune handsker. Ellers som nr. 1.

3. Rytter. Begge bandoler, kårdegehæng og ærmeopslag er røde med guldkanter. Ellers som nr. 2.

4. Rytterofficer. Besætning på kjole er sølv, ell. en lysere rød farve. Foer og ærmeopslag er lysegrå. Handsker er mørkebrune. Rødt kårdegehæng og skaberak med sølvbesætning og sølvkvast. Ellers som nr. 1.

5. Rytter. Lys-okker hat, bandoler og kårdegehæng. Lysgrå kjole med rødt foer, ærmeopslag og rød patrontaske. Rødt skaberak. Gule bukser.

6. Rytter. Halsbind er enten hvidt, sort ell. lyserødt. Skaberak og pistolhylstre er røde med guldkant. Ellers som nr. 5.

7. Trompeter. Sølvtrumpet og sølvkvaster. Ellers som nr. 5 og 6.

CW
 M 2003

FRA
ARKIVER
 SAMLINGER
 7

9

8

10

12

11

14

15

13

8. Rytter m. estandart. Estandarten er rød m. guldbesætning og brun stang. Ellers som nr. 5-6-7.

9 og 10. Musikere. Røde kjoler, skaberækker og pistolhylstre. Hvidt og sort halsbind. Lys-okker ærmeopslag og bælte. Trompetfanen er hvid.

11, 13 og 14. Officerer til hest. Røde kjoler med guldbesætning (nr. 13 har sølvbesætning). Halsbind er hvide ell. sorte.

12. Officer til hest. Lys-okker hat og gehæng. Kjolen er mørkebrun med røde ærmeopslag og gule knapper. Hvidt halsbind. Handsker er grå med guldbesætning. Skaberæk og pistolhylstre er røde med guldbesætning.

15. Officer til hest. Lys-okker hat med sølvbesætning. Hvidt halsbind. Grå kjole med brune ærmeopslag. Sølvknapper og sølvbesætning. Kårdegehæng i sølv. Handsker brune med sølvbesætning. Grå pistolhylstre med sølvbesætning.

CWH
 2003

Tinsoldater på parade i Houghton Hall

af Ivan M.C.S.Elsmark

I sin interessante artikel i *Chakotens* septembernummer 2002, beskrev Mogens Chr. Friis en del engelske museer. Det kan måske interessere bladets læsere at høre om en anden seværdighed, Houghton Hall, som besidder en samling på 20.000 figurer.

For den, der kører den ca. 150 km lange vej fra London til Norfolk, er besøg på slottet Houghton Hall bestemt besøget værd. Det er et meget smukt og temmelig uberørt landskab, som omgiver bygningsværket. Den bekendte statsmand, Sir Robert Walpole, 1st Earl (jarl) of Oxford (1676-1745) havde i 1700 arvet en herregård, som han lod ombygge til et storslået slot af Thomas Ripley efter planer, der hovedsageligt skyldtes den kendte arkitekt James Gibbs, og er i en noget blandet kasssisistisk stil. Som det så ofte sker, kom efterkommerne i finansielle vanskeligheder, og den 3. jarl af Oxford så sig bl.a. nødsaget til at sælge malerisamlingen til Katharina I. af Rusland. Ved hans død gik Houghton Hall i arv til hans onkel Georg, 1st Marquess (markis) of Cholmondeley (1749-1827), der bragte slottet på føde igen. Han var også Lord Great Chamberlain (overhofmarskal), et embede der ligesom slottet er gået i arv til hans efterkommere. Den nuværende ejer er David, 7. markis af Cholmondeley.

Det er ikke hensigten her at gennemgå slottets mange seværdigheder, men danske besøgende vil kunne nikke genkendende til gobelinerne, der viser Jacob I. med sin dronning Anna af Danmark, datter af Frederik II, samt hendes broder Christian IV.

Hvad der for Chakotens medlemmer er af særlig interesse er den imponerende samling af tinsoldater (omend ikke blot i *tin*) som den 6. markis påbegyndte i 1928 og fortsatte livet igennem. Med omkring 20.000 figurer er samlingen i dag blandt de største på private hænder, og er udstillet i slottets staldlænge. Foruden Britains er der mange figurer, der er blevet fremstillet på bestilling til dioramaerne.

For at give et indtryk af denne omfattende samling skal her nævnes nogen af dioramaerne og opstillingerne: En episode fra oprøret i Skotland 1745, Slaget på Culloden hede (1746), 16. Lanseneres angreb ved Alwal under Sudankrigene 1845/46, Gatling guns i aktion ved Indiens nord-vest grænse 1890, Episoder fra Napoleonskrigene,

Et af de mange dioramaer - her stirrer Napoleon forgæves over på The Cliffs of Dover! Indsat ses en fornem adelsmand - markisen af Cholmondeley - en mand af høj kultur og derfor sans for tinsoldater - og det i mængder, der er til at forstå!

bl.a. slaget ved Waterloo 1815, Angrebet af den lette brigade (*The Light Brigade*) i Krimkrigen (1854), US 7th Cavalry undsætter nybyggere under et indianerangreb på vognborgen (1873), Kampen om en vindmølle under den Fransk-Tyske krig (1870-71), En parade i Aldershot i 1895. (En masseopstilling af 3.000 figurer), Kejser Vilhelm 2. inspicerer tropper i Potsdam i 1900. (Ikke færre end 2.000 figurer), - samt episoder fra den Første og Anden Verdenskrig, m.v.

Disse titler giver blot et mangelfuldt indtryk af udstillingen. Man mærker den

umiddelbare glæde, som jarlen som samler og gammel officer har været opfyldt af, og som brænder i os alle, der har øje for de små soldaters trylleverden.

Det er desværre sjældent, at man har lejlighed til at se så store samlinger.

Det franske hærmuseum (*Musée de l'Armée*) i Paris havde tidligere på året en særudstilling med 5.000 figurer under titlen "Barnedrømme ... de små soldaters parade". Men nu er de atter vendt tilbage i gemmerne, hvor de udgør blot en lille del af de henvend 150.000 figurer der nyder deres "Tornerosesøvn" i museet.

TINSOLDATEN

MILITARY-ANTIQUE

Niels Ebbensensgade 6

9000 Aalborg

Tlf. 9813 0177

TINSOLDATER

LEGO

LINEOL

ELASTOLIN

GL.

LEGETØJ

MILITARIA

ORDNER

MEDALJER

UNIFORMER

Åbningstid:

mandag - fredag 13.00 - 17.30

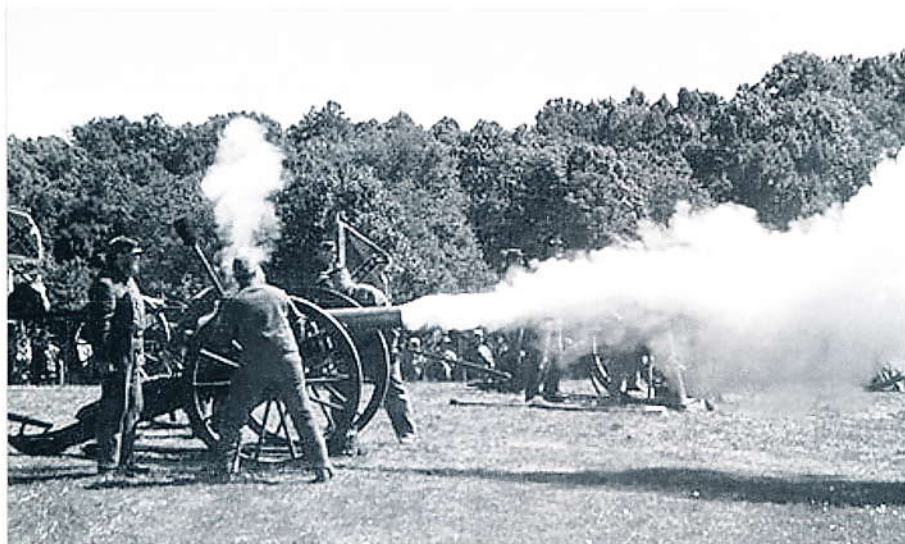
lørdag 10.00 - 12.30

FORHANDLING AF TRADITION -
Britains, Heyde, Lineol, Brigader m.fl. købes og sælges
Ring og spørg!

Ny film om Den amerikanske Borgerkrig

af Leif Christensen

"*Gods and Generals*" produceret af Ronald Maxwell er den anden film i hans amerikanske epos om Den Amerikanske Borgerkrig. Filmen byder på stjerner som Jeff Daniels, Steven Lang, Robert Duvall og andre, hvoraf flere var med i "*Gettysburg*" der havde premiere i 1993 og er første del af triologien "*Gods and Generals*", "*Gettysburg*" og "*The Last Full Measure*". Som titlen antyder, handlede den første film om det store slag ved Gettysburg i 1863, men det er lidt forvirrende med rækkefølgen, når anden del udkommer først. Det er dog set før f.eks. med "*Starwars*".

"*Gettysburg*" er en filmatisering af bogen "*The Killer Angels*", skrevet af Michael Shaara, og følger nøje teksten, man kan tydeligt genkende sætninger direkte derfra. De to bøger "*Gods and Generals*" og "*The Last Full Measure*" er skrevet af broderen Jeff Shaara. "*The*

last full Measure" handler om krigens sidste tid.

Den for nylig udsendte "*Gods and Generals*" går tilbage til optakten og starten af konflikten mellem de amerikanske stater.

Vi følger Robert E. Lee, medens han stadig er oberst i United States Army, hvor han bliver tilbudt stillingen som øverstbefalende for hæren. Men han afslår med begrundelsen, at han aldrig ville kunne gå imod sin hjemstat Virginia, hvor hans primære loyalitet ligger.

Også "Stonewall" Jackson følges fra tiden som underviser ved Virginia Military Institute til hans tragiske død - ramt af sine egne i de forvirrede sidste timer under slaget ved Chancellorsville, hvor han totalt overrumpler general Howards 11. Corps.

Oberst Joshua Chamberlain og hans 20. Maine er den tredje gennemgående

figur i filmen - en forskel fra bogen, som også beskrev general Hancock.

Disse tre personer og de tre store slag viser os vej igennem de første år af en forfærdelig krig, vi er øjenvidner til mareriddet: et land i krig med sig selv.

Der er de forventelige store slagscener med masser af statister qva de tusindvis af re-enactors, bla. i slaget ved Fredericksburg, hvor Unionen led et kostbart nederlag, ser man geled efter geled marchere mod fjendens ild, og vi får således et af de tydeligste billeder på film, om hvorledes man da kæmpede uden tanke for tab af menneskeliv. Men vi får også indblik i personernes verden mellem slagene.

Der vil selvfølgelig altid være nogle ting at falde over, når man bedømmer detaljer i et historisk drama som dette. Der er et lokomotiv, der ikke lige hører hjemme, en gulmalet togvogn, nogle vel fodrede sydstatssoldater - som i øvrigt også gennemgående er alt for rene og pæne. Jeg tænker her på nogle af de engelske filmatiseringer af Shakespeares "*Henrik V*" og "*Macbeth*", se der ser man nogle typer! Magre og med skæve eller ingen tænder, sådanne mangler der nogen af. Og måske lidt mere mudder og blod! Der er nogle vel lange scener, hvor der nærmest ikke sker noget, og scenen, hvor Chamberlain reciterer "Hail Cesar", kunne godt undværes. Men det ER et stort drama, og hvis man er interesseret i historien, bør man se filmen.

Filmen er endnu ikke udkommet i Danmark, men kan købes over internettet. F.eks. gennem amazon.com - selvfølgelig uden danske undertekster. Prisen er 28,- dollars incl. fragt, og så kommer der måske lidt told på.

Hvis man ikke har adgang til nettet, er man velkommen til at kontakte forfatter for hjælp.

Copplestone 1917 - 1921

Red Heroines and Mounted Red Officers

Møder i 2004

Torsdag den 8. januar

Sludremøde, evt. med auktion, hvis der er noget at byde på.

Onsdag den 4. februar

Overlærer Johannes Chistensen fortæller om "Pilsudski og polakkernes frihedskamp 1918-1920." En særdeles spændende periode i Europas historie, hvor landkortet efter 1. Verdenskrig blev skrevet om for hele øst- og mellemeuropa. I 1920 knuste polakkerne i slaget ved Warsawa den røde hær, hvormed kommunismens militære fremmarch mod vest blev bremset for en periode.

Onsdag den 3. marts

"Slaget på Reden." Professor, dr.phil Ole Feldbæk fortæller om det skelsættende slag den 2. april 1801. Om det militære forløb, der resulterede i, at Danmark-Norge knyttede sig til fastlandets stærkeste militærmagt, Frankrig.

Onsdag den 14. april

Generalforsamling, aften klokken 1930. Børs forinden.

Onsdag den 5. maj

"Meginotlinien - realiteter og myter." Jørgen Flintholm fortæller om hvorfor denne franske fæstningslinie blev bygget? Hvordan den var indrettet? Og hvad er der i dag tilbage? krydret med de mange rygter og myter, der omgiver anlægget.

Onsdag den 2. juni

Udgår, da der pågår renovering af spisesalen.

Onsdag den 11. august

Steen Schøn fortæller om korstogstidens militær, organisation, taktik og "uniformering". En spændende periode, hvis militære resultater var måske begrænsede, men mødet mellem øst og vest fik langtrækkende konsekvenser for næsten alt i Europa.

Onsdag den 1. september

"Slaget ved Leuthen 1757." Frederik den Stores genistreg, hvor han via en overraskende flankemarch besejrer en overlegen østrigsk hær. Ole Thureholm fortæller om tidens taktik og uniformer krydret med anekdoter fra slaget.

Onsdag den 6. oktober

"Fra 1864" ved Lars Lindeberg som således markerer dette års runde jubilæum med et foredrag, hvor han kommer ind på nogle af de emner, han er trængt dybere ned i - og er blevet klogere på - i de forløbne år, siden han i 1964 udgav det bekendte værk "De så det ske - 1864".

Søndag den 31 oktober

Kastellets 340 års fødselsdag + Miniaturemilitær og Chakotens 60 årsdag

Onsdag den 3. november

Orlogskaptajn Jørgen Strange Lorenzen fortæller om "Begivenheder ved Krusågrænsen i maj 1945", samt om de tyske "Varulve", deres organisation og virke i Danmark. J.S.L. var under besættelsen værnepligtig i marinen, og oplevede de bevægende august dage på nærmeste hold, da flåden sænkede sig selv. Han blev efter interneringen aktiv modstandsmand og trak i de hektiske befrielsesdage igen i uniform, denne gang ved Den Danske Brigades Feltpolitidetachment på grænsen i Kruså.

Det er denne tid - fra den 8. maj og 3 uger frem - aftenens foredragsholder vil fortælle om, samt om varulve, et begreb som var meget oppe i tiden lige efter besættelsen.

Onsdag den 1. december

Julekomsammen - bemærk ikke lørdag.

Forsiden viser

Polsk rytteri på Hamborgs volde

De bedste informationer om 17. Uhlanregiments uniformer finder vi på to samtidige kolorerede tegninger af professor Christian Suhr. På forsiden er "*Polnische Reiterei auf dem Glacis von Hamburg*", som giver et glimrende overblik over regimentet. Til højre en ridende oberst med hvide (sølv) snore på sin czapka og ditto knapper, som viser hans tilhørsforhold til det tidligere 19. Uhlanregiment, det må være regimentschefen, oberst Rajecki. Han følges af to menige med de besynderlige messingepauletter, der ikke kendes nogen sikker forklaring på. I forgrunden yderst til venstre har vi en menig i stalduniform. Derefter følger to officerer som gode eksempler på, hvorledes officerer klædte sig selv - også ofte noget ud over det sædvanlige. Den noget udhalede officer iført czapka/felthue med huebånd af leopardskind, han synes endog at have vakt selv regimentschefens opmærksomhed!

Bagsiden viser

et blandet udbud af originaludrustning fra 17. Uhlanregiment efter *Polski mundur wojskowy* af Z Zygulski jun. og H. Wielecki, Krackow 1988.

Øverst ses militærordenen Virtuti Militari i forskellige udgaver fra napoleonstiden. Derunder en version af regimentets czapkaplade med Lithauens rytter. Ved siden af ses en original officerschapka. Derunder officersuniform, czapka og udrustning fra 17. Uhlanregiment.

Tegningen af Suhr har en så lang og interessant forklaring, at det må vente til næste gang.

Og til slut en rigtig julefigur, bemalt af Manfred Hautz, Østrig. Der skal jo også være plads til lidt figurstof i farver!

... og her er så lige plads til at ønske alle læsere og medlemmer en rigtig god jul og et godt nyt år.

PRINCE AUGUST

New

Masser af nye forme fra Prince August
54 mm Napoleonskrigene - Amerikanske Borgerkrig
Vikinger - Julekrybbe m.m.
KOM OG SE DEM I

Frederiksborggade 23
DK-1360 København K
/ Fax: (+45) 33 14 30 10
CVR nr. / VAT no. DK 61 12 95 10
GIRO nr./no. 30 73 521
www.model-hobby.dk

Adresseændringer meddeles til:
Søren Juul Tlf. 4593 0197
Agnetevej 2,
DK-2800 Lyngby

